

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060303

DOM
2018-06-13
Stockholm

Mål nr
M 6313-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-06-30 i mål M 2830-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Rödene Vindkraft AB, 556847-4976
c/o NV Nordisk Vindkraft AB
Lilla Bommen 1
411 04 Göteborg

Ombud: Advokaten M.J och jur. kand. A.H.M Swartling Advokatbyrå AB
Box 4291
203 14 Malmö

Motparter

Se bilaga B

SAKEN

Tillstånd till vindkraftverksamhet, Vindpark Rödene i Alingsås och Vårgårda kommuner

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Västra Götalands läns, miljöprövningsdelegationen, beslut den 8 juni 2016, dnr 551-23488-2012, med följande ändringar:

1. Tillståndet att uppföra verk T15 upphävs.
2. Bolaget ges tillstånd att uppföra verk T1.

Dok.Id 1412768

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30

3. Villkor 6 ska ha följande lydelse:

Vindkraftverken ska placeras inom en radie av maximalt 30 meter från respektive angiven position.

Mindre ändringar av verkens position, utanför det område som anges ovan, samt tillhörande markarbeten, inklusive vägdragningar, inom verksamhetsområdet får göras efter godkännande av tillsynsmyndigheten. Innan sådana ändringar görs ska en utredning som visar påverkan och skyddsavstånd till skyddsvärda objekt påvisas.

Placeringen av verk T1 får inte gå utöver den begränsade flyttmån som anges i bilaga C till Mark- och miljööverdomstolens dom.

4. Villkor 8 ändras endast på så sätt att regleringen avseende verk T15 utgår.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Rödene Vindkraft AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av den överklagade domen, ska fastställa det av miljöprövningsdelegationen (MPD) meddelade tillståndet och därutöver lämna tillstånd till verk T21, enligt ansökan, och till verk T1, enligt bilaga 1 till överklagandet.

Naturskyddsföreningen i Alingsås (Naturskyddsföreningen) har motsatt sig ändring.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (länsstyrelsen) har motsatt sig att tillstånd ges till verk T15 och i övrigt överlåtit till domstolen att avgöra om bolagets yrkanden ska avslås eller bifallas.

X m.fl. har motsatt sig ändring.

H.D och **G.Å m.fl.** har motsatt sig ändring och, för det fall tillstånd skulle ges till någon form av etablering, framhållit att antalet verk måste reduceras till ett fåtal, mycket lägre verk, placerade betydligt längre bort från både fiskgjusebon och bostadshus.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Påverkan på fiskgjusen

Av de utredningar som bolaget har redovisat för MPD framgår att fiskgjuseparet som häckar inom etableringsområdet (vid Gransjön) födosöker i sjön Anten och att de huvudsakliga flygvägarna för paret således överensstämmer med en av de i tillståndet undantagna flygkorridorerna, som har utformats i enlighet med rekommendationerna i vindvalsrapporten. Det finns inget i målet som tyder på att fiskgjuseparet vid Gransjön i någon större utsträckning födosöker någon annanstans än i Anten. Om samtliga

områden där fåglar av olika anledningar kan komma att flyga skulle undantas från vindkraftsetablering så skulle det vara omöjligt att etablera vindkraftsanläggningar någonstans. Ett sådant resonemang innebär en felaktig tillämpning av miljöbalken.

Det är väl känt, inte minst från bolagets egna inventeringar, att det finns andra fiskgjusebon på betydligt närmre avstånd från Mjörn och Ålandasjön. Det troliga är alltså att det är dessa, eller helt andra, fiskgjusar som har iakttagits vid de sjöarna. Fiskgjusar från dessa bon riskerar inte att passera vindkraftparken och risken med vindkraftverken är därför marginell.

Det saknas stöd i utredningen för att det inom etableringsområdet skulle finnas goda förutsättningar för ytterligare häckning, utöver det nu aktiva boet. Allt talar för att fiskgjusarna, vid en eventuell populationsuppgång, skulle komma att återkolonisera det närliggande lärkeskogsområdet. Nyetablering av fiskgjuse inom detta område bedöms inte påverkas av vindkraftsanläggningen, inte minst eftersom de huvudsakliga födosöksplatserna (Anten, Ålandasjön och Mjörn) ligger i motsatt riktning från vindkraftparken. Det finns inte heller några observationer som styrker födosök i de mindre, närliggande sjöarna. De genomförda utredningarna visar att fiskgjusarna huvudsakligen inte födosöker i dessa sjöar utan istället väljer att söka föda i Anten, sannolikt på grund av att tillgången till föda är betydligt bättre där.

Idag finns en relativt tät population av fiskgjuse i området kring Rödeneplatån, vilket gäller för flera områden i Västra Götaland. Fiskgjusen har även en långsiktigt positiv populationsutveckling i Sverige. Utredningen i målet utgör därför ett betryggande underlag för slutsatsen att arten har en god bevarandestatus, lokalt, regionalt och nationellt. Dessutom torde det finnas goda förutsättningar för ytterligare häckningar av fiskgjuse på lämpliga platser i närområdet, t.ex. i lärkeskogsområdet. Det faktum att det finns boplatser för fiskgjuse inom etableringsområdet, för vilken en skyddszon på ca en kilometer upprätthålls, kan omöjligen utgöra hinder för verksamhetens tillåtlighet då artens bevarandestatus är god och inte riskerar att försämrats på det lokala planet på grund av vindkraftsanläggningen.

Etableringsområdet har inventerats vid upprepande tillfällen och den konsult som utfört inventeringarna, Enetjärn Natur AB, har redogjort för bl.a. de våtmarker, sumpskogar, sjöar och vattendrag som är belägna i etableringsområdet. Dessa ytor har även, i enlighet med Enetjärns åtgärdsförslag, undantagits från exploatering.

I miljökonsekvensbeskrivningen presenteras en historisk genomgång av fiskgjusens förekomst på Rödeneplatån samt en aktuell inventering av beståndet på Rödeneplatån, utförd under 2011. Under 2013 utfördes en ny inventering där tre observationer av fiskgjuse noterades, samtliga i utredningsområdets centrala delar. När slutligen en kompletterande inventering gjordes under 2014 konstaterades två aktiva häckningar inom etableringsområdet, en vid det gamla boet vid Gransjön som inte varit bebott på flera år, samt en vid Stora Hyggesjön. Vid samtliga inventeringar har även boplatser, såväl aktiva som inaktiva, eftersökts. Bolaget menar att dessa skilda observationer tillsammans med den historiska genomgång som presenterats i miljökonsekvensbeskrivningen ger en helhetsbild och medför att bedömningen inkluderar de olika möjliga boplatserna som fiskgjusarna nyttjat under de senaste åren.

Utformningen av en vindkraftsanläggning, oavsett dess lokalisering, kan omöjligt ta hänsyn till samtliga tänkbara flygvägar. Det handlar snarare om att utformningen ska medföra att riskerna begränsas till en acceptabel nivå. Sammanfattningsvis menar bolaget att de avsteg från vindvalsrapportens rekommenderade skyddszoner som nu är aktuella är så pass små att det, tillsammans med konstaterandet att ett avslag endast innebär en marginell påverkan på kollisionsrisken, saknas grund för att avslå verken.

Särskilt om verk T1, T15 och T21

Såsom bolagets ansökan nu är utformad ligger tre av verken inom en kilometers radie från aktiva boplatser för fiskgjuse, bl.a. verk T1 och T21. Bolagets uppfattning är att de tre verken som ligger inom en kilometers radie från de aktiva boplatserna är förenliga med miljöbalken. Placeringen av verk T15 och T21 är i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer när det gäller att säkerställa en flygkorridor mellan häckningsplatsen och det huvudsakliga födosöksområdet. Utredningen visar att verk T21 inte ligger inom det område som fiskgjusen använder regelbundet.

Kollisionsrisken vid verk T21 är inte högre än för något annat av de omgivande

vindkraftverken. Inget verk står i vägen för de närmaste mindre sjöarna kring boplatsen. Lokaliseringen av T21 medför alltså inte någon avsevärd risk för kollisioner varför det saknas skäl att avslå vindkraftverket. Verk T1 ligger inom en kilometers radie från boplatsen vid stora Hyggesjön. Verk T1 står dock inte i vägen för fiskgjusarnas flygningar till och från vare sig de större sjöarna Anten och Ålandasjön eller de mindre sjöarna i lärkeskogsområdet. Inte heller den närmast belägna sjön sydväst om boplatsen blockeras av vindkraftverket. Verket ligger dessutom precis innanför radien om en kilometer. Med den justering av positionen för verk T1 som nu redovisats och då flyttmånen för det aktuella verket begränsats till 15 meter, uppkommer ingen konflikt med strandskyddet.

Övriga frågor

Vad gäller påverkan på fågellivet i övrigt liksom övrig påverkan av vindkraftsanläggningen saknas skäl för Mark- och miljööverdomstolen att göra en annan bedömning än vad underinstanserna gjort.

Naturskyddsföreningen har anfört i huvudsak följande.

En lokalisering av vindkraftparker till Rödeneplatån är olämpligt med hänsyn till områdets samlade naturvärden och specifikt beroende på att området nyttjas för uppehåll och häckning av ett antal arter som enligt artskyddsförordningen är strikt skyddade. De skäl som bolaget anför i sitt överklagande är inte baserade på verkliga förhållanden och vissa påståenden är alltför schablonartade och t.o.m. felaktiga. Detta gäller särskilt studier och argumentation omkring hur områdets häckande två par fiskgjusar, speciellt paret som använder det inom etableringsområdet befintliga boet, rör sig i flygningar till och från födosöksområden. Föreningen anser att bolagets huvudargument om att paret endast eller huvudsakligen födosöker i Anten är felaktigt. Detta framgår av ett stort antal observationer från de nordliga delarna av Mjörn. Återflygning med bytet till Gransjöboet sker genom den planerade vindkraftparken och inte enbart via en korridor i nordväst som bolaget påstår.

Med detta som bakgrund anser föreningen att det finns uppenbar risk för att fiskgjusar kommer att skadas och nyetablering förhindras, vilket kommer att negativt påverka

bevarandestatusen lokalt och på längre sikt även regionalt. Alltså ska enligt artskyddsförordningen tillstånd inte kunna ges. Det finns även risk för att den lokala bevarandestatusen avseende tjäder och storlom kommer påverkas negativt.

Naturvårdsverket menar att det är troligast att fiskgjusarna från befintliga boplatser främst nyttjar Mjörn och Anten som fiskesjöar, och då främst Anten såsom varande närmast. Detta beror på både rik fiskfauna och rimliga avstånd och att platåns mindre brunvattensjöar saknar rätt sorts fisksamhällen. Mot detta vill föreningen anföra att detta schablonmässiga antagande avseende platåsjöarnas fisksamhällen är felaktigt och detsamma gäller för vattenfärgen, som inte påtagligt är brun. I sjöarna finns efter att kalkningar startats rikliga populationer av främst abborre och gädda och inom några sjöar även mört. Främst gäddan håller genomsnittligt en mycket bra storlek för att kunna fungera som lämpligt byte.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

En frågeställning är vilken hänsyn som bör tas till bon som inte nyttjats de senaste åren. Det inaktiva bo som är beläget nära det aktiva boet vid Gransjön kan tänkas fungera som alternativbo för paret vid Gransjön, men det är inte uteslutet att det kan tas i besittning av ett nytt par. Att fiskgjusar häckar med bara några hundra meters mellanrum förekommer. Om det är visat att frekvent använda fiskevatten ligger något mer än fem kilometer från ett bo, kan även dessa flygvägar behöva skyddas genom hinderfria korridorer. Mot bakgrund av att antalet par av fiskgjuse på Rödeneplatån anses ha minskat under senare år, kan det ifrågasättas om arten kan bedömas ha en gynnsam bevarandestatus på lokal nivå. På nationell nivå är arten klassad som livskraftig, dvs. den är inte rödlistad. Efter en uppgång under slutet av 1900-talet har beståndet, enligt den nationella miljöövervakningen, varit stabilt eller möjligen svagt minskande under 2000-talet.

T.H. m.fl har anfört i huvudsak följande.

Det är inte bara fåglar som blir drabbade av dessa verk. Det gäller också i högsta grad människor. Rödeneplatån är klassificerad som ett ”tyst område” och då gäller en högsta ljudnivå på 35 decibel. Alltså en bra bit under ljudnivån som vindkraftverk medför. Såväl djur som människor behöver en tyst och lugn miljö att vistas i. Det kommer att bli stor en påverkan på naturen. Även när verken tagits bort kommer stora betongfundament lämnas kvar i naturen för alltid.

O.H har till stöd för sin talan anfört samma omständigheter som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden.

Det är en allvarlig inskränkning av de mänskliga rättigheterna och i strid med internationell rätt att inte alla berörda fått tillfälle att påverka beslutsprocessen på ett adekvat sätt. De närmaste kraftverken ligger 2 480 meter respektive 2 630 meter från de boende på Kvarnberget och de flesta övriga verken torde också ligga för nära för att kunna accepteras. Området överensstämmer med ett av de områden som av länsstyrelsen och göteborgsregionen nominerats till ett skyddsvärt ”tyst område” inom EU-projektet ”Quiet areas in Europe”.

Hornborgasjön har besökts av mer än 20 000 fåglar vissa dagar under april. Många av dessa passerar Rödeneplatån på sin färd från vinteruppehållen i Sydeuropa och Afrika. Trandansen vid Hornborgasjön är mycket berömd och risken för en massaker av tranor på väg till Hornborgasjön måste tas på stort allvar i bedömningen.

När, som i detta fall, ett naturreservat ligger som en buffert mellan vindkraftverk och bebyggelse, ska ljudnivån mätas vid reservatsgränsen och inte vid bebyggelsen. En ny upplaga av ”Vägledning om nedmontering av vindkraftverk” har utkommit från Energimyndigheten och Naturvårdsverket som gör att sökandens miljökonsekvensbeskrivning är inaktuell eftersom täckning i skogsmark numera ska vara 50 cm till fundament och inte 30 cm. Detta har inte angivits av sökanden. Med hänsyn till de nya reglerna för nedmontering, obefintligt samråd, medborgarnas rätt att försvara de mänskliga rättigheterna och värdet på sin egendom enligt Århuskonventionen, fåglarnas och djurens rätt till liv, den snabba tekniska utvecklingen av alternativa energikällor såsom solceller och batterier, samt att det andra vindkraftsprojektet inte

kommer till stånd, bör detta industriområde med vindkraftverk i ett häckningsområde för fridlysta fåglar och som är hindrande av säker passage för flyttfåglar stoppas.

H.D och **G.Å m.fl.** har till stöd för sin talan hänvisat till de omständigheter som de framfört i mark- och miljödomstolen och därtill gjort i huvudsak följande tillägg och förtydliganden.

Vad bolaget konsekvent utelämnar eller glömmer är det mark- och miljödomstolen benämner unionsintresset, Sveriges ansvar för fiskgjusepopulationen gentemot övriga Europa, där dess situation är mycket värre. Största delen av Europas häckande fiskgjusar – drygt 40 procent – finns i Sverige.

Det finns många andra fågelarter att ta hänsyn till på Rödeneplatån. Havsörn, kungsörn och berguv har observerats i eller i direkt anslutning till området och fladdermössen tycks helt ha kommit bort i hanteringen.

Det finns många fler aspekter att ta upp, såsom om området ska vara ett industriområde eller ett friluftsområde. Även frågor om buller för fåglar, djur och människor, påverkan på natur- och kulturvärden, hindarsbelysning, sprängning och anläggningsarbeten, vindkraft som miljöfarlig verksamhet, säkerhet och mycket mera måste beaktas. Dessutom måste man ta hänsyn till den högspänningsledning som måste byggas om projektet skulle komma till stånd.

Det finns en nyckelbiotop söder om sjön Stora Krökningen, som tycks vara väl nära verk T9 och T10. Detta är inte lämpligt med tanke på att varje kraftverk kräver ett fundament på ca 1 200 ton betong för att stå stadigt, att vägar till verken måste ordnas och att schaktade ytor och eventuella tillbehör måste beredas plats kring verken.

REMISSYTTRANDE I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har i huvudsak angett följande.

Fågellivet i allmänhet

Området är starkt påverkat av pågående skogsbruk och fågelfaunan är där mestadels artfattig. Naturvärdesinventeringen visar dock att det finns många ytor med höga naturvärden som är känsliga för ingrepp. Det rör sig om bland annat våtmarker, sumpskogar, sjöar och vattendrag. I anslutning till dessa finns arter som tjäder, orre och järpe. Flera hackspettar inklusive tretåig hackspett och mindre hackspett har dokumenterats. Naturvårdsverket bedömer att dessa ytor bör undantas från exploatering.

Fiskgjuse

Vad gäller fiskgjuse bedömer Naturvårdsverket att Rödeneplatån är att betrakta som ett förhållandevis betydelsefullt häckningsområde. Vidare anser Naturvårdsverket att en bedömning av verksamhetens möjliga påverkan på individer av fiskgjuse och på bevarandestatusen för fiskgjusarna behöver inkludera såväl aktiva boplatser som tidigare nyttjade boplatser, att häckningsplatserna kan variera över tid och hur fiskgjusarnas förmodade eller konstaterade flygrörelser i området ser ut.

Fiskgjusarna i det aktuella området använder sannolikt flera sjöar vid fiske men det är inte närmare klargjort i studier hur nyttjandefrekvensen ser ut mellan de olika sjösystemen. Naturvårdsverket utgår i sin bedömning därför från generell kunskap om fiskgjusens habitatpreferenser. I detta fall är det troligt att fåglarna vid fiske väljer de sjöar som är mer näringsrika och därmed håller ett rikare fiskbestånd av de mer storvuxna arter som normalt föredras av fiskgjusarna. De många tämligen små sjöar som ligger uppe på Rödeneplatån beskrivs som i huvudsak brunvattensjöar. Detta indikerar att de är näringsfattiga och håller begränsat med fisk och att fisken vanligen är av liten storlek, vilket i så fall inte utgör den föda fiskgjusarna normalt livnär sig på.

Naturvårdsverket anser att den aktiva boplatser som finns i västra utkanten av verksamhetsområdet ryms inom rekommendationerna i Vindvals syntesrapport, och att

tillräcklig hänsyn tas till denna häckning. Denna hänsyn skulle även gälla om någon av de gamla boplatserna som ligger väster om området skulle återbesättas. Enligt Naturvårdsverkets bedömning är det troligt att fiskgjusar som häckar vid någon av dessa boplatser främst nyttjar sjöarna Mjörn och Anten som ger de kortaste flygsträckorna till de lämpligaste fiskevattnen. Vad gäller den häckningsplats som ligger i den östra delen av verksamhetsområdet är det mera oklart var de i huvudsak söker sin föda då avståndet till lämpliga fiskevatten är betydligt längre än för det förstnämnda paret. En försiktig bedömning är att de främst nyttjar Anten, då den sjön ligger på kortast avstånd, men sannolikt kan de även fiska i Mjörn då den ligger inom räckhåll för hur långt fiskgjusarna kan flyga vid fiske. De övriga mindre sjöarna inom nära räckhåll är troligen av mindre betydelse för fiskgjusarna då dessa sjöar sannolikt saknar rätt sorts fisksamhällen. I princip samtliga vindkraftverk som ligger väster om häckningsplatsen kan därmed enligt Naturvårdsverkets bedömning i viss mån påverka fiskgjusarna negativt. Detta gäller särskilt verk T15 och T21.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Utredningen och utgångspunkter för prövningen

Bolaget har, som det slutligt utformat sin talan, ansökt om tillstånd till uppförande och drift av 15 vindkraftverk med en totalhöjd om maximalt 200 meter. Vindkraftverken är i huvudsak placerade koncentrerat, med undantag av tre verk som är placerade något öster om övriga verk. Området är inte utpekad som riksintresse och omfattas inte heller av något annat områdesskydd.

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska den plats väljas för verksamheten som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Vid lokaliseringsprövningen ska även naturvärdena på platsen beaktas och bestämmelserna om skydd för djur och växter i 8 kap. miljöbalken tillämpas. Mark- och miljööverdomstolen har i flera avgöranden anfört att artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av miljöbalkens allmänna hänsynsregler när det gäller skydd av arter (se t.ex. MÖD

2013:13). Det innebär att domstolen med tillämpning av relevanta fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen har att bedöma hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten.

Det är ostridigt i målet att det finns fiskgjusar inom området. Fiskgjuse är upptagen på bilaga 1 till Europaparlamentets och rådets direktiv (2009/147/EG) om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet) och bedömd som livskraftig vid senaste svenska rödlistebedömningen år 2015. I bolagets utredning anges bl.a. att det svenska beståndet av fiskgjuse i mitten av 1990-talet beräknats till mellan 3 400–4 100 par, vilket utgör ca 40 procent av det europeiska beståndet. Av samma utredning framgår även att populationen är starkare i södra Sverige än i norra Sverige, men att den ändå är förhållandevis svag i Skåne samt längs västkusten.

En del i prövningen av om den valda platsen utgör en lämplig lokalisering av vindkraftsparken blir att bedöma hur fiskgjusen påverkas av den ansökta verksamheten. Andra arter som enligt motparterna kan påverkas negativt av vindkraftverk på platsen är bl.a. berguv, duvhök och olika fladdermusarter.

Bolaget har gett in ett antal inventeringar avseende förekomsten av fiskgjuse i området, innefattande fiskgjusens flygvägar. Naturskyddsföreningen har å sin sida gett in kompletterande beskrivningar av bl.a. fiskgjusens flygvägar. Naturvårdsverket har bedömt att Rödeneplatån är att betrakta som ett förhållandevis betydelsefullt häckningsområde för fiskgjuse.

Bolagets utredning visar att det har funnits två boplatser för fiskgjuse i området under utredningstiden, varav en numera är aktiv. Boplatserna är belägna på ett avstånd om minst en kilometer från de planerade vindkraftverken, med undantag för verken T1, T21 och B28, som ligger något närmre än så. Vad gäller fiskgjusarnas flygrörelser i området pekar bolagets utredningar mot att fiskgjusarna främst födosöker i sjön Anten. Naturskyddsföreningen har lagt fram material som tyder på att födosök även sker i sjön Mjörn.

Av Vindvals syntesrapport 6740 om vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss

framgår att för fiskgjusar har inget uppenbart undvikande av vindkraftverk kunnat konstateras och att relativt få vindkraftdödade fiskgjusar hittats i Europa. Av rapporten framgår även att fiskgjusar har konstaterats bygga bo inom 800 meter från ett antal lägre vindkraftverk, att det rekommenderade skyddsavståndet till närmaste verk är en kilometer och att flygkorridorer utan vindkraftverk mellan boplatser och fiskevatten inom fem kilometer från bon bör vara en kilometer breda.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen gör inte någon annan bedömning än den underinstanserna har gjort vare sig i fråga om buller, påverkan på landskapsbild, hindersbelysning, friluftsliv, energihushållningsaspekter eller säkerhetens storlek m.m.

Vad gäller verksamhetens inverkan på fiskgjuse gör Mark- och miljööverdomstolen följande bedömning.

Prövningen av vilken påverkan en etablering av vindkraftverk på den sökta platsen kan få på fiskgjuse måste ske utifrån en helhetsbedömning av vad som framkommit i målet. Vid den bedömningen är avståndet mellan boplatserna och de enskilda vindkraftverken en viktig omständighet, men hänsyn måste också tas till vad som i övrigt framkommit om förekomsten av fiskgjuse inom området, liksom områdets betydelse för fiskgjusens gynnsamma bevarandestatus på lokal eller regional nivå. I detta avseende saknas det skäl att ifrågasätta de uppgifter som bolaget redovisat vad gäller förekomsten i olika delar av Sverige. Även om populationen av fiskgjuse är livskraftig i Sverige måste hänsyn tas till det särskilda bevarandeansvar som följer av att Sverige hyser en betydande del av den europeiska populationen av fiskgjuse. Det måste även beaktas att det aktuella området främst består av produktionsskog, att det inte framkommit att mer än ett par fiskgjusar häckar i området för närvarande och att det sannolikt finns fler boplatser väster om sjöarna Mjörn och Anten.

Mark- och miljööverdomstolen finner att utredningen visar att vare sig den lokala eller regionala bevarandestatusen för fiskgjuse riskerar att hotas av en etablering av vindkraft i området (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 maj 2018 i mål nr M 4319-17). Detta medför att det genom en närmare bedömning av de enskilda

verkens påverkan på fiskgjusen kan finnas förutsättningar att tillåta etableringen utan att komma i konflikt med fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen (2007:845).

Som Naturvårdsverket har framhållit så ryms det västra boet inom rekommendationerna i Vindvals syntesrapport. Med hänsyn till det västra boets läge medför vindkraftverkens placering ingen oacceptabel risk för kollisioner såvitt avser fåglar från det boet.

Det får anses klarlagt att födosök från det östra boet främst sker i riktning mot Anten, även om det inte kan uteslutas att fiskgjusar från det boet i viss omfattning även födosöker vid Mjörn, som ligger längre bort än de fem kilometer som i syntesrapporten utgör gränsen för när fria flygkorridorer ska upprätthållas mellan bo och fiskevatten. Vindkraftverken är placerade mellan Mjörn och boet. I likhet med vad Naturvårdsverket har framhållit kan vindkraftverken väster om det östra boet därför komma att påverka fiskgjusen negativt i viss mån, trots avståndet. Vid en bedömning av de risker som etableringen sedd i sin helhet kan medföra anser Mark- och miljööverdomstolen att risken för störning av fiskgjusar under uppfödningssperioden emellertid kan minskas till en acceptabel nivå genom att bredda flygvägen till och från den primära källan för födosök, Anten. Verk T15 och T21 bör därför inte ges tillstånd. Förekomsten av fiskgjuse i området hindrar vid en sådan bedömning inte uppförandet av övriga verk.

Det har inte heller framkommit att etableringen kommer att påverka övrigt fågelliv i sådan utsträckning att lokaliseringen för den skull är olämplig.

Mark- och miljööverdomstolen noterar att bolaget redan vid miljöprövningsdelegationen åtagit sig att följa upp vindkraftverkens påverkan på fladdermöss och vid behov vidta åtgärder i form av installation av s.k. BAT-mode. Med hänsyn till den utredning om påverkan på fladdermöss som bolaget utfört får en reglering genom det allmänna villkoret i detta fall anses vara tillräckligt.

Vad särskilt gäller verk T1 så har bolaget i Mark- och miljööverdomstolen justerat placering och flyttmån så att strandskyddet inte berörs. Mark- och miljööverdomstolen finner att verkets lokalisering nu kan godtas. Till följd av den nya lokaliseringen av verk T1 ska villkor 6 dock ändras på så sätt att placering och flyttmån ska rymmas inom vad bolaget angett vid Mark- och miljööverdomstolen.

Vidare har totalhöjden för verk T1 och T15 reglerats i villkor 8 i miljöprövningsdelegationens beslut på så sätt att totalhöjden ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Denna reglering bör gälla även för verk T1 med dess nya placering. Regleringen för verk T15 ska utgå till följd av att tillståndet till det verket nu upphävs.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Fredrik Ludwigs, tekniska rådet Mikael Schultz, hovrättsrådet Ralf Järtelius och tf. hovrättsassessorn Alexander Häggkvist, referent.

Föredragande har varit Julia Nyberg.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-06-30
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 2830-16

KLAGANDE OCH MOTPARTER

X.X m.fl.va

rnbergening, 716447-5290
Kvarnbergets Samfällighetsförening, 716447-5290

Gamla affärn i Björkekärr

Kungälvsvägen 167

441 91 Alingsås

Ombud tillsammans med nr 70 för nr 1-7, 11-12, 14-16, 18-25, 28-35, 37-38, 40-41,
44-48, 50-53, 56-57, 59, 62-69 och 71-72

MOTPART OCH KLAGANDE

Rödene Vindkraft AB, 556847-4976

c/o Nordisk Vindkraft AB

Lilla Bommen 1

411 04 Göteborg

Ombud: Advokaterna M.J. och A.B.

Advokatbyrå AB

Box 4291

203 14 Malmö

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

403 40 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut den 8
juni 2016 i ärende nr 551-23488-2012, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till vindkraftverksamhet, Vindpark Rödene, i Alingsås och Vårgårda
kommuner

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar överklagandet från Kvarnbergets
Samfällighetsförening.

Dok.Id 351051

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänerns borg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: vanernsborgs.tingsratt@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

2. Mark- och miljödomstolen upphäver Länsstyrelsens i Västra Götalands län, miljöprövningsdelegationen, beslut den 8 juni 2016, dnr 551-23488-2012, och avslår Rödene Vindkraft AB:s ansökan om tillstånd till vindkraftverksamhet till Vindpark Rödene i Alingsås och Vårgårda kommuner.
-

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen (MPD) vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län beviljade den 8 juni 2016, dnr. 551-23488-2012 Rödene Vindkraft AB (bolaget eller RVAB) tillstånd till uppförande och drift av totalt 13 vindkraftverk med vardera en totalhöjd av högst 200 meter, samt tillhörande anläggningar. Vindkraftverksamheten avser fastigheterna X m.fl. i Alingsås kommun och Röttorp 3:7 m.fl. i Vårgårda kommun.

Tillståndet beviljades för verk A25, B28, B29 (alternativa lokaliseringen), C31, T2, T3, T7, T8, T9, T10, T13, T14 och T15. Verksplacering och vägdragning framgår av en till beslutat bifogad karta.

Verk A24, A26, B29 (förstahandsalternativet), T1, T16, T17, T21 och T22 avslogs.

Tillståndet tidsbegränsades till 30 år räknat från det att tillståndet vunnit laga kraft.

För tillståndet föreskrevs bland annat följande villkor.

7.a). Verken, inklusive hela fundamentet, ska placeras utanför område som omfattas av strandskydd.

b). Uppställningsytor för kranar och andra anläggningsytor i nära anslutning till verken ska placeras utanför område som omfattas av strandskydd. Tillsynsmyndigheten får medge mindre undantag.

9. Anläggningsarbeten, inklusive montering av vindkraftverk och tyngre

transporter samt skogsavverkning som är förberedelse för anläggningsarbeten får inte ske

a) fr.o.m. den 15 april t.o.m. den 30 juni inom en skyddszon om 500 meter från Stora Ulvemossens kanter, se bilaga 2,

b) fr.o.m. den 1 april t.o.m. den 15 maj inom en skyddszon om 500 meter till tjäderspelsplats, se bilaga 3,

c) fr.o.m. den 1 april t.o.m. den 31 juli inom en skyddszon om 1 km från boplatsen för fiskgjusen.

Om det finns särskilda skäl får tillsynsmyndigheten medge undantag.

Mark- och miljödomstolen hade sammanträde i målet den 8 juni 2017.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har överklagat MPD:s beslut och yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av MPD:s beslut, ska

1. lämna tillstånd till verk T21 och A24 med placering inom 30 meters radie från de ansökta positionerna samt till verk T1 inom 15 meters radie från den i bilagan till aktbilaga 113 redovisade positionen, med undantag för de områden som omfattas av strandskydd.
2. ändra punkten c) i villkor 9 på så sätt att begränsningarna ska gälla under perioden från och med den 1 april till och med den 20 juni.

Till stöd för sin talan har bolaget anfört bland annat följande.

Strandskydd (verk T1)

Länsstyrelsen har i skrift uppgett att myndigheten skulle kunna tillstyrka T1 i det fall positionen flyttas ca 15 m söderut, så att grundpositionen lokaliseras utanför strandskyddat område, under förutsättning att flyttmånen samtidigt begränsas till 15 m för detta verk.

I syfte att tillgodose länsstyrelsens önskemål har bolaget tagit fram en ny grundposition för verk T1, belägen 15 meter söder om den tidigare redovisade och ansökta positionen. Bolaget godtar länsstyrelsens önskemål om att begränsa flyttmånen i förhållande till denna position till 15 meter. Därmed ryms såväl grundpositionen som hela flyttmånen för verk T1 inom ytan för den tidigare yrkade flyttmånen. Grundpositionens läge och koordinat samt den nya flyttmånens läge i förhållande till tidigare yrkad flyttmån framgår av bilagan till aktbilaga 113.

Fiskgjuse (verk T21 och A24)

I korthet anför MPD att verk T21 ligger inom det område som man kan förvänta sig att fiskgjusen regelbundet nyttjar varför positionen skulle strida mot

artskyddsförordningens bestämmelser samt att verk A24 är placerat "allt för nära" boplatsen för att kunna tillstyrkas. MPD:s slutsatser vinner dock inte stöd av de utredningar avseende verksamhetens påverkan på fiskgjuse som har presenterats i ärendet.

Genom de inventeringar och utredningar som har genomförts inom ramen för projektet har bolaget en god bild av de fiskgjuserevir som berörs av verksamheten. På grundval av denna kunskap har vindkraftsanläggningen utformats så att inga vindkraftverk uppförs mellan fiskgjusarnas boplats och deras huvudsakliga födosöksområde. Däremot har vindkraftverk placerats i områden där fiskgjusarna inte rör sig i nämnvärd utsträckning. Bolaget har låtit Enetjärn Natur, som genomfört utredningarna avseende fiskgjuse och tagit fram de anpassade skyddsavstånden, kommentera MPD:s resonemang.

Enetjärn Natur konstaterar liksom bolaget att det inte finns några sakliga skäl för avslaget av de två vindkraftverken. Utredningarna visar att verk 21 inte ligger inom område som fiskgjusen använder regelbundet. Enetjärn Natur noterar dessutom att verk A24, som MPD avslagit, ligger i en helt annan riktning än den som fiskgjusarna konstaterats flyga i.

I själva verket förefaller alltså MPD ha avslagit tre positionerna enbart med utgångspunkt i avståndet till boplatsen utan att beakta kunskapen om fiskgjusarnas rörelsemönster. Ett sådant resonemang är inte förenligt med praxis. Som MPD själv anger kan ett skyddsavstånd justeras så att det blir längre eller kortare beroende på vad inventeringarna ger för resultat. Det är inte förenligt med denna praxis att avslå tillstånd till ett vindkraftverk enbart med motiveringen att det ligger "allt för nära". Eftersom de avslagna verkspositionerna ligger inom områden som fiskgjusen konstaterats använda i liten utsträckning, innebär avslagen endast en marginell minskning av kollisionrisken. Kollisionrisken vid dessa positioner är inte högre än för något annat av de omgivande vindkraftverken. Med det resonemang som MPD för saknar det alltså i praktiken betydelse vilka av de omgivande vindkraftverken som stryks. Riskreduceringen är av allt att döma väsentligen densamma i alla områden som inte används frekvent av fiskgjusen. Sammantaget

har MPD avslagit inte mindre än fem verk kring fiskgjuseboplatsen som samtliga är placerade i områden som inte används av fiskgjusen frekvent. Det gäller, utöver de nu överklagade verken, även verk T22, T16 och T17. Det ska noteras att MPD har avslagit verk T17 bland annat av hänsyn till fiskgjuse medan verk T16 har avslagits enbart på grund av Försvarmaktens inställning. I själva verket innebär avslaget av verk T16 och T17, vilket bolaget inte överklagat, att "skyddszonen" för fiskgjuse utsträcks väsentligt i västlig riktning. MPD har därmed, vid en sammantagen bedömning av verksamhetens påverkan på fiskgjuse, inte beaktat den riskreducering som det innebär för fiskgjuse att såväl verk T16 som verk T17 utgår.

Det ska därtill noteras att artskyddsförordningens syfte är att säkerställa att den aktuella artens bevarandestatus uppnås alternativt bibehålls. I hänvisad praxis har klarlagts att själva uppförandet av en vindkraftspark inte kan anses ske i syfte att döda fiskgjuse i den mening som artskyddsförordningen avser. Om syftet uppenbart är något annat än att döda, ska det finnas en risk för en negativ påverkan på artens bevarandestatus i området för att utlösa förbudet, särskilt ifråga om fåglar. MPD har, till grund för avslagen av de aktuella vindkraftverken, inte beaktat vare sig fiskgjusens nuvarande bevarandestatus på och omkring Rödeneplatån eller vilken betydelse vindkraftsanläggningen kommer att få för bevarandestatusen. Som framgår av Bilagan bedöms fiskgjusen ha en god bevarandestatus såväl nationellt som regionalt. Kring Rödeneplatån finns ett flertal fiskgjusebon och det finns inget som tyder på att arten inte skulle kunna fortleva i livskraftiga bestånd vid Rödeneplatån oavsett om verk T21 och A24 uppförs. Vindkraftverken får därför anses förenliga med 4 § artskyddsförordningen varför det saknas skäl att avslå dem på denna grund.

Fiskgjusepopulationen bedöms, i de artspecifika analyser som bolaget låtit genomföra, inte påverkas negativt. Eventuell påverkan begränsas till ett häckande fiskgjusepar i området. Med avseende på detta fiskgjusepar har bolaget utformat ansökan på så sätt att rimliga begränsningar och försiktighetsåtgärder iakttas. Med beaktande av att vindkraftsanläggningen i Lärkeskogen inte kommer till utblir kumulativa effekter och påverkan bli således mer begränsad än vad som redovisats i miljökonsekvensbeskrivningen.

Synpunkterna handlar i mångt och mycket om att det finns förutsättningar för eventuella tillkommande fiskgjusehäckningar i området kring Rödeneplatån. Detta är inte en omständighet som kan hindra tillstånd till vare sig vindkraftsanläggningen som helhet eller till verken T21 och A24 eftersom fiskgjusen redan har en gynnsam bevarandestatus såväl nationellt och regionalt som lokalt. Däremot finns goda möjligheter att vidta särskilda skyddsåtgärder i syfte att eventuella tillkommande fiskgjusehäckningar inte ska styras till områden där de riskerar att komma i kontakt med vindkraftsanläggningen på Rödeneplatån. Detta kan åstadkommas genom att placera boplattformar på lämpliga platser om markägaren går med på det. I samråd med markägaren bör sådana åtgärder även omfatta att det säkerställs att markanvändningen i boplattformarnas närhet inte stör en potentiell fiskgjusehäckning. Bolaget bedömer att det finns goda möjligheter att vidta sådana skyddsåtgärder. Förutsatt att tillstånd beviljas till verk T21, T22 och A24 åtar sig bolaget således att, i samråd med tillsynsmyndigheten, tillse att boplattformar placeras för att styra eventuella tillkommande fiskgjusehäckningar till lämpliga platser.

Enligt Mark- och miljööverdomstolens praxis bör det vara möjligt att som skyddsåtgärd betrakta en åtgärd som i och för sig inte vidtas i direkt anslutning till den plats som exploateras, men som vidtas i anslutning till en plats för fortplantning inom området för den lokala populationen (se MÖD 2016:1, sid 18).

Avslaget av de aktuella verken medför inget mer än en högst marginell miljönytta som inte på långt när står i proportion till den mängd förnybar el som de tre vindkraftverken skulle komma att producera. Tillstånd ska därför lämnas till verk T21 och A 24.

Villkor 9

Vad gäller den yrkade ändringen av villkor 9 hänvisar bolaget till yttrandet till miljöprövningsdelegationen den 18 maj 2015, avsnitt 1.2. Därtill anføres att fiskgjuse i flera fall har konstaterats ha en hög toleransnivå vad gäller buller. Eftersom de åtgärder som kommer vidtas närmast bopplatsen avser en transportväg på ett avstånd om ca 600 meter, torde de inskränkningar som

miljöprövningsdelegationen föreskrivit i villkor 9 vara alltför omfattande varför dessa kan begränsas enligt vad som yrkas.

Naturskyddsföreningen i Alingsås har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut och yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva det i dess helhet. Föreningen har också yrkat att miljöprövningsdelegationens godkännande av den avseende fågelfaunan alltför summariska miljökonsekvensbeskrivningen upphävs.

Till stöd för sin talan har föreningen anfört bland annat följande.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB:n) som bolaget har gett in undervärderar riskerna för direkt skada på vissa av artskyddsförordningen (2007:845) och EU:s fågel- (rådets direktiv 79/409/EEG) samt art och habitatdirektiv (rådets direktiv 92/43/EEG) skyddade fågelarter och riskerna med försämrad livsmiljö för andra skyddade fågelarter. Även riskerna för påverkan för rekreation och friluftsliv undervärderas gravt.

Friluftsliv

Alingsås kommun har i sitt naturvårdsprogram bedömt Rödeneplatån med sin speciella geologiskt betingade topografi (parallella S-formade sprickdalar) som ett objekt av högsta naturvärdesklass, och det finns på platån enskilda objekt som våtmarker och enstaka skogsrester med höga naturvärden, bl.a. Ulvesmossarna som i våtmarksinventeringen bedömts som klass 1 (högsta naturvärde och områden som snarast bör ges formellt skydd), och konsulten Enetjärns naturinventering har lokaliserat flera mindre våtmarksobjekt och sjöar med höga naturvärden. Rödeneplatån har av kommunen även definierats som ett större sammanhängande naturområde av stor vikt för det rörliga friluftslivet. Området är oexploaterat och stora delar av platåns inre delar utgör dessutom ett tyst område och är därför olämpligt att etablera en större vindkraftspark inom. Skogsbrukets vägar gör platåområdet lättillgängligt både sommar och vintertid. Området utnyttjas flitigt för vandring, cykling (mountainbike) och inte minst promenader. Den förändring som en eventuell utbyggnad kommer att medföra avseende vägarna kommer att försämra upplevelsen som för närvarande finns längs många av vägavsnitten.

Trots ett i många avseenden mycket intensivt skogsbruk finns fortfarande bär- och svampmarker att tillgå. Vintertid underlättar vägnätet för skidåkning. Lärkeskogsleden, en vandringsled, från Alingsås till Brobacka har ju förlorat sin officiella status men används, framförallt i de stadsnära samt de västra delarna (från Brobacka), fortfarande frekvent. I den södra delen går leden uppe på platån relativt nära verk C31.

Att påverkan och konsekvenserna för det rörliga friluftslivet inom platån blir små anser Naturskyddsföreningen vara fel.

- Stora delar av platån kommer att störas av kraftverkens buller vilket kommer att täcka området (se karta i Ansökan), och det kommer med stor sannolikhet att upplevas störande av de människor som söker sig till området för att uppleva (tyst) natur. Människor kommer att söka sig till andra områden, när miljön i detta närströvsområde försämras (inom gångavstånd från hela norra delen av Alingsås). Det innebär sannolikt ökat bilresande och därmed ökade utsläpp av koldioxid.
- De direkta synintrycken negligeras, kanske för att man inte i tillräcklig utsträckning besökt och vandrat i området. Skogsbrukets hyggen, ungskogar och vägar liksom sjöarnas öppna ytor innebär att vindkraftverken blir en mycket påtaglig och rimligen oönskad visuell upplevelse.
- Bedömningen av påverkan på landskapsbilden som ringa är alltför traditionell och schablonmässig. Väster om Rödeneplatån är en liknande skogsklädd höjdplatå, Risveden, belägen. Detta stora skogsområde har delvis karaktär av vildmark och är definierat som riksintresse för friluftsliv, Inom Risveden finns ett antal höga utsiktspunkter som t.ex. Klevsjöloft med vida utblickar mot bl.a. Rödeneplatån där ett stort antal vindkraftverk definitivt förtar intrycket av vildmark. Sannolikt kommer i detta sammanhang hinderbelysning att uppfattas som särskilt störande.

Naturvärden

Alingsås kommun bedömt Rödeneplatån som klass 1 i sin naturvårdsplan. Detta trots att ett delvis intensivt skogsbruk under de senaste decennierna påverkat

området. Vidare finns i det sprickdalssystem som dominerar platån ett större antal oligotrofaskjöar med varierande humusinhåll och strandzoner vars värden föranlett att det generella strandskyddet utvidgats till 200 m. Sjöarna som tidigare varit försurade och delvis kalkas samt de otaliga mindre våtmarker som också finns på platån ger, tillsammans med kvarvarande rester av äldre skogar, området en stor variation. Brukade skogar i olika åldersstadier bidrar i vissa fall till denna variation då tallföryngringar förekommer på ett flertal ställen. I västra delen av området för den nu aktuella vindparken finns platåns enda större mossekomplex, Ulvesmossarna som i den nationella våtmarksinventeringen bedömts vara högsta klass.

Den naturinventering som genomförts har bedömt att framförallt flera av våtmarkerna, som ofta finns längs bäckstråk eller sjöstränder, har höga naturvärden utan att närmare undersöka förekomst av rödlistade eller skyddsvärda arter. Med hänsyn till detta rekommenderas det att dessa objekt skall undvika att påverkas av etableringen. Detta poängteras av Länsstyrelsen och i beslutet om tillstånd som Miljöprövningsdelegationen meddelat. Detta är viktigt då en stor del av kvarvarande värden när det gäller växter, mossor och lavar är knutna till dessa relativt opåverkade miljöer. Speciellt viktigt är att bäcken och våtmarksområdet i norra ändan av St. Fäbodsjön och bäcken från St. Bodasjön inte påverkas negativt av grumling och läckage av föroreningar från vägarbeten. Våtmarkerna längs bäcken från St. Fäbodsjön hyser den sällsynta orkiden mossnycklar. Specifikt kan påpekas att den södra temporära upplagsplatsen riskerar att påverka både hydrologiskt och kemiskt den större nyckelbiotop som finns i kärr- och sumpskogsmarkerna ned mot Hagesjön. Detsamma gäller även den planerade byggnationen av väg över avrinningen från St. Ulvesmossen som går ut i samma nyckelbiotop.

Fågelfaunan på Rådeneplatån

Tidigare hyste Rödeneplatån rika stammar av tjäder och orre, och båda arterna är fortfarande spridda över hela platån, enligt Alingsåsnitologerna och Enetjärns inventeringar, men i dagsläget med svaga populationer.

Tjäder

Omvandlingen till, delvis intensivt brukade, skogar med maximal produktion som mål är sannolikt huvudorsak till den negativa förändringen, bl.a. har flera tjäderspelplatser ödelagts av skogsbruket och täta granföryngringar med stor hyggesytor skapar en miljö som tjädern undviker. Att skydda kvarvarande spelplatser är därför angeläget och det ska därvid noteras att det inte bara är att undvika arbeten under spelperioden på våren utan lika viktigt är att tillräckliga ytor av befintliga biotoper bevaras runt spelplatserna.

Tjädern, är en art, som i motsats till vad som hävdas i underlaget till bolagets ansökan, inte bara lokalt utan även i regional skala genomgår en minskning i och med att ett antal större spelplatser runt om i skogarna "skadats". Skogsstyrelsen och naturvårdande myndigheter har uppmärksammat detta och för närvarande pågår en mer strikt implementering av Artskyddsförordningen inom skogsbruket bl.a. till skydd för tjädern. I nuläget kanske det bara finns en eller ett par spel med ett fåtal tuppar, men då populationerna svänger i antal av naturliga skäl kan detta inte tas till intäkt för att arten inte behöver mer skydd än under spelperioden i en zon runt spelplatsen.

Orre

Mycket av det som sägs ovan om tjädern gäller även för orren. Ett stort spel har tidigare varit lokaliserat till Stora Ulvesmossen, men i nuläget är populationen i nedgång och observationer av 5-6 individer är sällsynta uppe på platån. I Fågelinventeringen omtalas dock att ett antal orrar spelar runt om i området närmast mossen men att det typiska arenaspelet kanske mer eller mindre försvunnit i nuläget. Mossen klassas som högsta skyddsvärde i myrskyddsplanen och skulle som klass 1 objekt snarast skyddas med sin fauna och flora. En etablering av ett antal vindkraftverk i området runt Ulvesmossarna och Krängs mosse innebär en förändring till det sämre som kan påverka orrpopulationen negativt vilket åtminstone får stor betydelse lokalt.

Vissa andra fåglar

Nattskärra är en art som ansetts kräva hänsyn under häckningsperioden. Inom Rödeneplatån finns en svag population, men i tillståndet har inga krav ställts på att

hänsyn ska visas. Föreningen anser att det bör föreskrivas villkor typ för orre och tjäder, inga arbeten under häckningsperiod inom ett avstånd av 500 m från förekomst.

Rödeneplatån har med sitt läge nära stora fiskrika sjöar länge utgjort ett mycket viktigt häckningsområde för fiskgjuse. Platåns många lite större sjöar har också varit häckningsmiljö för storlom och på senare år har även smålom häckat någonstans i de norra delarna. Andra arter som också finns listade i fågeldirektivet och artskyddsförordningen är pilgrimsfalk som häckar i kanten av platån, bivråk med två revir i utkanterna av platån samt kungs- och särskilt havsörn som visat en kraftigt ökad närvarofrekvens inom särskilt Brobackaområdet.

Inom platån observeras också pärluggla, sparvuggla, duvhök, sparvhök och ormvråk som har ett flertal revir. Tillfälligtvis ses även lärkfalk och på sträck även kärrhökar. Med undantag av ormvråken löper dessa arter sannolikt ingen eller mycket ringa risk att skadas genom kollisioner. Hur ugglorna kommer att reagera på vindkraftverken är oklart. Som tidigare meddelats försiggår ett ganska omfattande fågelsträck längs de ledlinjer som de stora sjöarna Mjörn-Anten respektive Säveåns dalgång utgör. En del arter som bl.a. dagrovfåglar och måsfåglar utnyttjar de termikvindar som bildas i anslutning till platån och sträcker alltså på bred front över området. Vilka kollisionsrisker detta medför är dock oklart, men kanske inte negligerbart. Vidare observeras på våren mycket stora sträck på bred front över området av främst sångsvan och ibland gäss, även om de senare kanske ofta flyger på högre höjder. Detsamma gäller kanske för de höstetid sydsträckande tranor som i bland i tusental passerar rakt söderut över området. Beroende på hur termikbubblorna ligger kan dock en viss risk finnas för att flockarna kommer in lågt och börjar skruva över området varvid en avsevärd risk för masskollision föreligger.

Fiskgjuse

Arten har som mest haft ett häckande bestånd av 5 par inom platån, och i stort sett inom de områden som är föreslagna som vindkraftsområde i ett tillägg till kommunens översiktsplan. För närvarande häckar 2 par, ett i utkanten i nordväst och ett mer centralt inom det område där RVAB ska etablera sig. Det förstnämnda

boet berör Lärkeskogens vindpark och här har Länsstyrelsen föreslagit att några verk inte ska få tillstånd att uppföras då ett ligger för nära (inom ca 1 km) boet och ett ligger i en "sannolikt" utnyttjad flygväg söderut mot Mjörn. Föreningen hade tidigare påpekat att en så kortvarig och därmed bristfällig studie av flygvägar inte på något kan tas till intäkt för att fåglarna inte utnyttjar Mjörn som fiskevatten. En tidigare mer omfattande fågelstudie visade dessutom att, baserat på flygmönster, fåglarna sannolikt fiskade i områdets sjöar som efter kalkning hyser goda fiskpopulationer. Fiskgjusarna inom bolagets område har på samma sätt studerats, även detta en undermålig studie som omfattar alldeles för kort tid under ett par dagar. Även enligt denna studie skulle fåglarna i sitt näringssök flyga nordväst ut till Anten och återvända samma väg. Baserat på en mängd egna observationer (från Svarteviken på Simmenäs och vattnen utanför) samt ornitologerna från Alingsås så är detta gravt felaktigt. Det finns bl.a. en mängd redovisade observationer (spridda över häckningssäsongen i Artportalen) av fiskgjusar från hela Brobackaviken liksom från Nollhagaviken. Dessutom observationer av i princip syd respektive nordflygande fiskgjusar, d.v.s. från och till boplatserna uppe på platån. Vilket par som flyger vart är oklart, men det är absolut klart att med sydlig och nordlig flygriktning passerar individerna rakt genom vindparkerna. Även om en näringssökande fiskgjuse flyger ut åt väster eller nordväst, till Anten, så är beteendet sådant att får den ingen fisk i Anten så kan den genom strandavspaning söderut passera över Ålandasjön och vidare utöver Mjörn. Erfarenheten från Svarteviken är, att fångas fisk så kretsar fågeln upp i höjd och tar förmodligen rakaste vägen till boet. Då det inom Rödeneplatån finns ett antal ytterligare boplatslägen, kan en populationsökning ske och medföra fler häckningar i området (jfr också vad som sägs nedan under havsörn). Varken bolag eller miljöprövningsdelegationen har på ett adekvat sätt visat att etableringen av en vindpark kan ske utan risk för att fiskgjuse kommer till skada, varför ansökan inte ska bifallas.

Det finns flera fiskgjusebon på platån som inte varit ockuperade på fyra-fem år. Boplatserna har funnits i området sedan 50-talet och fiskgjusar återvänder gärna till lämpliga boplatser. För närvarande är fiskgjusebeståndet i botten med två

häckande par. Det finns dock anledning att tro att detta kommer att ändra sig då reproduktionen har varit lyckad under senare år och då platån utgör en lämplig boplat. Det finns flera lämpliga boplatser för fiskgjuse på platån. En fiskgjuse som har fångat ett stort byte kretsar runt för att hålla höjden. Av artportalen framgår att det finns många flygvägar som går rakt igenom tillståndsgivna verk. Hittar fiskgjusen ingen fisk i Anten kan den flyta söderut till Brobacka där flera observationer gjort och sedan tillbaka österut till boet i den tilltänkta vindkraftsparken. Alla verk utgör en potentiell risk för fiskgjusen. Vid grumling i de större sjöarna fungerar de små skogssjöarna på platån som alternativa födosöksområden.

Storlom

Arten har en population på Rödeneplatån och har sedan gammalt häckat i flera sjöar. Den inventering som bolaget låtit genomföra visar också tydligt att sjöarna utnyttjas, så många som 6 individer har observerats samtidigt, och att det ofta flygs mellan sjöarna eller ut till bl.a. Anten. Även om den senaste konstaterade häckningen var 2009 i Bergsjön, så finns det i Artportalen observationer av par under häckningstid ända fram t.o.m. 2016. Storlommen är en tung fågel som har svårt att navigera i luften, och flyger de på tillräcklig höjd så löper de stor risk att kollidera med vindkraftverken eftersom de också cirklar runt i flykten. Storlommen är dessutom störningskänslig vilket kan ha bidragit till det sannolikt dåliga häckningsutfallet under många år. Detsamma gäller för den population om 6-8 par som häckar i Mjörn, en unge observerad 2016 men ingen enda tidigare under många år. Lommarna kommer fortsätta med sina häckningsförsök, och sannolikt är inte den reglering som påtalas i inventeringsrapporten ett avgörande hinder för lyckad häckning däremot kan en vindkraftetablering innebära en sådan allvarlig störning att lommarna åtminstone successivt överger områdets sjöar.

Smålom

Arten har häckat inom platåns nordliga delar sedan åtminstone 2008, och sannolikt redan innan, då JP Fågelvind gjorde observationer av flygande individer i Lärkeskogens nordvästra utkant. I inlagor från föreningen angående denna arts öde i samband med etableringen av en vindkraftpark i Lärkeskogen, påtalades att under

somrarna 2013-2015 observerades arten nära nog dagligen från Simmenäshalvön på näringsflygningar ut i Mjörn. Flygriktning och flyghöjd bedömdes vara sådana att arten skulle löpa stor risk att skadas i kollision vid en flygning som gick rakt genom vindkraftparkerna. Under 2016 föreligger endast ett fåtal observationer, men arten uppträder på detta sätt och häckning uteblir ibland.

Pilgrimsfalk

Arten häckar i västra utkanten av platån och det har av vindkraftbolagen förts fram att avståndet till häckplatsen är fullt tillräckligt enligt schablonerna som tillämpas. Föreningen har tidigare angående Lärkeskogens vindkraftpark fört fram att falkar vistas, och kanske också jagar betydligt längre österut, d.v.s. inom oparkområdena. Det är därför intressant att falkar observerats flygande mitt inne i centrum av Rödeneparken. Det märkliga är att man utifrån detta inte argumenterar att falkarna regelbundet utnyttjar luftrummet inom de tilltänkta vindkraftparkerna. Oavsett vilket utgör beteendet enligt föreningens förmenade en viss risk för kollision, särskilt om ungarna rör sig inom samma områden.

Bivråk

Flygstudierna, nu och tidigare av IF Fågelvind antyder att det finns två revir i utkanterna av platån, vilket också är den bild som ornitologerna har. I vilken utsträckning vråkarna rör sig inne i vindkraftparkernas områden är dock oklart då få sådana indikationer finns. Det är därför sannolikt att de häckande bivråkarna löper liten risk att skadas.

Kungsörn

Arten har av och till observerats uppe på Rödeneplatån, men frekvensen är låg och det är oklart om området utnyttjas för jakt. Arten håller sakta men säkert på att etablera sig inom de västra delarna av Sydsverige, och Risveden-Rödeneplatån är en tänkbar plats för ett revir, då det finns förhållandevis god tillgång på vissa byten inom omgivningarna. Arten har ofta mycket stora revir och är dessutom skygg varför en eventuell etablering av vindkraftparker vore en katastrof.

Havsörn

Under det sista decenniet har det årliga antalet observationer av arten ökat kraftigt (bl.a. Artportalen). Det intressanta är också att allt fler observationer året runt gjorts av adulta individer. En häckning har alltså varit väntad av ornitologerna. Allra flest observationer har gjorts inom Brobackaområdet och ibland har flera både adulta och ungfåglar setts samtidigt. Fåglar har ofta setts flyga in över Risveden men även upp över Rödeneplatån och några observationer finns av adulta fåglar inom området. 2016 kom så det överraskande beskedet att havsörnen skridit till häckning i Mjörnområdet och då helt sonika tagit över ett fiskgjusebo. Paret lyckades kläcka fram en unge, men denna blev aldrig flygg. Misslyckandet kommer sannolikt att medföra att paret lämnar reviret i Mjörn och det kan då eventuellt etablera sig på Rödeneplatån. Skulle detta ske hamnar kanske vindkraftetableringen inom ett havsörnsrevir med de krav på hänsyn som det skulle medföra.

De förändringar av ursprungliga etableringsplaner och andra skyddsåtgärder som vidtagits anser föreningen inte vara tillräckliga för att reducera skaderisker m.m. för de skyddsvärda arterna. Föreningen har dessutom fört fram krav på att ett omfattande kontrollprogram för att studera effekterna på fågelfaunan, särskilt ett urval viktiga arter, genomförs vid en eventuell etablering, för att nå viktig kunskap om långtidsförändringar till följd av vindkraftetableringen.

Etableringen av Rödene Vindkraftpark är inte tillåtlig, och bolagets ansökan skall avslås.

X m.fl. har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut och, som mark- och miljödomstolen har uppfattat det, yrkat att domstolen ska upphäva beslutet.

Till stöd för sin talan har de anfört bland annat följande.

Behovet av vindkraft kan ifrågasättas då Sveriges produktion av el är i stort sett CO₂- neutral. Vindkraften har byggts ut kraftigt på senare år. På många håll i Sverige har det visat sig att det är olönsamt att satsa på vindkraft.

Verk T1 och T2 samt verk C31 kommer att befinna sig i flygstråket för fiskgjusen i boplatsen vid Hyggesjön när de hämtar föda i Mjörn vid Nohagaviken. Det kan inte uteslutas att de fiskgjusarna från boet inom vindkraftparken hämtar sin föda i Mjörn. Om de hämtar föda vid Nohagaviken kommer verk T14, T17, T10, T9 och T3 att vara lokaliserade mitt i dess flygstråk. Om de söker föda vid Mjörnsjöviken, Brobacka kommer verk T13, T17, T14, T7, T8, T9, T1 och T2 att vara lokaliserade mitt i flygstråket.

X m.fl. har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut och, som mark- och miljödomstolen har uppfattat det, yrkat att domstolen ska upphäva beslutet.

De har till stöd för sitt överklagande anfört bl.a. följande.

Etableringen sker i ett ”tyst område” och det kan ifrågasättas om det är lämpligt att bygga vindkraft på platsen. Etableringen medför en påfallande förändring i livsmiljön och verk T15 är lokaliserad allt för nära bostäderna vid Östra Antenvägen. Fritidsboendet på Östra Antenvägen är en rofylld miljö. Det föreligger oro för att boendet ska påverkas av lågfrekvent ljud.

Flera närboende med H.D och G.Å som ombud har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut och yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva beslutet.

I andra hand har de yrkat att tillstånd inte ska beviljas för verken C31, T1, T2, och T3 samt att kvarvarande verk uppfyller följande krav.

- Att de anpassas genom att de sammantagna bullernivåerna sänks även för infraljud och lågfrekvent ljud, att praxisen vad gäller 40 dB(A) ändras och bullerdetektorer installeras vilka stoppar driften vid de tillfällen som bullret överskrider uthärdliga nivåer.

- Att hinderbelysning på verken förses med radarstyrning som stängs av när flygplan närmar sig. För det fall detta inte är möjligt ska ljusen dimmas och höjden på verken sänkas till under 150 m totalt så att högintensivt vitt blinkande ljus inte krävs.
- Att isdetektorer installeras på rotorbladen

Till stöd för sin talan har de anfört bland annat följande.

Vindkraftverken medför en påfallande förändring av livsmiljön och kommer för nära bostäder. Den europeiska landskapskonventionen (ratificerad av Sverige och lag sedan maj 2011) med dess krav på beständig lokal delaktighet även i beslut måste tas på större allvar.

Buller

40 dB(A) är en ljudnivå som blivit praxis men som inte hängt med i utvecklingen. Den är baserad på Naturvårdsverkets riktlinjer från 1978 men som inte kan tillämpas på vindkraftbuller som har en annan karaktär och verkningsgrad. Ljudet från upp till 200 meter höga verk på Rödeneplatån skulle vara konstant, dygnet runt, året om. Att dagens riktvärden är otillräckliga hävdar bland annat Göran Holm, professor och överläkare vid Sahlgrenska Akademien, som utifrån medicinska skäl förordar lägre skyddsavstånd och lägre bullernivåer. Ett prejudicerande beslut i en opartisk domstol kanske är det enda sättet att bryta en gammal vana, skapa förutsättningar för en mer realistisk bedömning av vindkraftbuller och därigenom en bättre anpassad praxis som tar hänsyn till de speciella problem som orsakas av just vindkraft. 40 dB(A) täcker inte verkningarna av lågfrekvent, amplitudmodulerat ljud eller infraljud. Försiktighetsprincipen måste tillämpas. Långtidsmätningar av Conny Larsson m.fl. vid Uppsala universitet visar att både Naturvårdsverkets modell och Nord 2000 ger för låga ljudnivåer jämfört med verkligt uppmätta nivåer under 5–10 procent av tiden (d.v.s. minst en timma per dygn) beroende på meteorologiska förhållanden. Speciellt kväll och natt kan den verkliga nivån vara upp till 5 dB(A) högre än beräknat. Beräkningar och tillståndsgivning har alltså hittills skett på felaktiga grunder.

Val av plats, tysta områden och friluftsliv

I Mark- och miljööverdomstolens dom den 23 augusti 2013 i mål nr M 110072-12 där vindkraftplaceringar inte bedömdes lämpliga med hänsyn till 2 kap. 6 § miljöbalken, framgår följande. *”Vid en bedömning av om vindkraftverkens lokalisering kan godtas ska dock hänsyn inte bara tas till möjligheten att innehålla de buffertzoner som rekommenderas i Vindvals rapport nr 6467 ”Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss” (2011) utan det måste ske en helhetsbedömning i fråga om etableringens påverkan området som fågellokal. Utredningen visar att en etablering av de sju vindkraftverk som miljöprövningsdelegationen lämnat tillstånd till skulle fragmentera området och därigenom riskera att störa fåglar samt tränga bort dem från boplatser och födosöksområdet.”*

En kartläggning av bullerpåverkan i natur och grönområden ”tysta områden inom GR”, utförd av Ångpanneföreningen för Göteborgsregionens kommunalförbund och Länsstyrelsen i Västra Götalands län, redovisar två stora tysta områden i Alingsås kommun bl.a. större delen av Rödeneplatån där vindkraftverken planeras. Det kan ifrågasättas om det är möjligt att förelägga en miljöfarlig industriverksamhet i ett tyst område.

Rödeneplatån och dess nordvästra sluttningar är utsett till friluftsområde med stort rekreativvärde nära tätorten.

Fåglar

Bolaget hävdar att fiskgjusen enbart söker föda i Anten vilket inte har bekräftats av noggrannare observationer från ornitologer och närboende som har sett fiskgjusar över hela platån. De uppger även att de sett flera skyddsvärda fågelarter i området. Berguv har observerats nära en gård söder om projektplatsen, närmare än 2 km från närmaste verk. Bona lär vara svårfunna och kan skifta från år till år vilket kan ifrågasätta kravet på dokumenterade häckningsplatser. Flygrutter måste respekteras. Fåglar sitter inte enbart i sina bon.

De invänder också bland annat beträffande hinderbelysning, hälsoeffekter, säkerhet, minskade fastighetsvärden.

Kvarnbergets samfällighetsförening och O.H har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut och yrkat att det ska upphävas.

Till stöd för sin talan har de anfört bland annat följande.

Samråd samt rätten att överklaga

Om de inte får närvara genom samråd är de inte delaktiga i besluten som berör miljön vilket strider mot äganderätten och Århuskonventionen artikel 6 och 9. Mark- och miljödomstolen har flyttat gränserna för samråd från 1000 meter till 3200 meter genom dom från 2015 i mål nr. M 5746-15 med hänvisning till rätten att försvara värdet på sin egendom enligt äganderätten och de mänskliga rättigheterna och Århuskonventionen. De närmsta kraftverken ligger 2 480 meter respektive 2 630 meter från Kvarnberget. De flesta övriga verk torde också ligga inom smärtgränsen på 3 200 meter. Det är inte tillräckligt att annonsera i dagspressen när det gäller organisationer och företag. Det är sökandens ansvar att se till att de närmast berördas uppfattning inhämtas.

I förarbetena till bestämmelsen om enskildas klagorätt i 16 kap. 12 § miljöbalken framgår att tolkningen av vem som har rätt att överklaga ska vara generös. (prop. 1997/98:45 del 1 s. 482 ff).

Val av plats, tyst område, landskapsbild och friluftsliv

I tematiskt tillägg till ÖP 95 (Alingsås kommun) påpekar tekniska nämnden följande ”att Rödeneplatån är ett område med stort rekreativt värde nära tätorten. Därför är det olyckligt att större delen av området läggs ut som såväl primärt som sekundärt område för vindkraftverk. Om de både sekundära områdena utgår skulle stora angelägna ytor kunna skapas för friluftslivet och påverkan på omgivningen minskas.” Tekniska nämndens uppfattning stöds. Området är utpekats som ett tyst område av Göteborgs Region och länsstyrelsen. Det är utmanande, arrogant och nonchalant av kommunen att bortse från de projekt om tysta områden som bedrivs på EG-nivå. Fotomontaget från Lövekulle camping visar på ett skrämmande sätt närheten till terrasshusen på Kvarnberget.

Värdeinskränkning av bostäder

Boende i Kvarnbacken befarar en allvarlig ekonomisk skada orsakad av en fundamental förändring av föreutsättningarna för det boende som marknadsfördes och prissattes vid nybyggnationen 189-90. Byggnaderna är ritade av en av Sveriges mest berömda arkitekter och har en unik design med få motsvarigheter i Sverige.

De har även instämt i vad ombuden H.D och G.Å anför.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (länsstyrelsen) har medgett bolagets yrkande att tillstånd beviljas för verk T1 enligt bolagets justerade yrkande. Länsstyrelsen har bestritt övriga yrkanden. Länsstyrelsen har huvudsakligen hänvisat till de skäl som framgår av miljöprövningsdelegationens beslut.

Samtliga närboende och föreningar har, som det får förstås, motsatt sig bolagets yrkanden i mark- och miljödomstolen.

BEMÖTANDEN

Bolaget har i bemötande anför i huvudsak följande. Vad motparterna framför som grund för sina yrkanden berör till stor del frågeställningar som redan bemötts i skriftväxling hos MPD. Synpunkterna har därmed varit föremål för prövning och MPD har gjort en korrekt bedömning i dessa frågor.

MKB:n, med kompletteringar, beskriver kumulativa effekter från samtliga planerade vindkraftsanläggningar i området i relevanta avseenden. Den 29 augusti 2016 upphävde emellertid mark- och miljödomstolen i mål nr M 19-16 MPD:s beslut om tillstånd till vindkraftsetablering vid Lärkeskogen på Rödeneplatåns nordvästsluttning. Domen har vunnit laga kraft genom att Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) inte meddelade prövningstillstånd. Det står alltså klart att någon vindkraftsanläggning inte kommer att uppföras vid Lärkeskogen. Det innebär att risken för negativ påverkan ur ett kumulativt perspektiv uteblir. Som framgår nedan kommer miljökonsekvenserna därmed att i vissa avseenden bli mindre än vad som beskrivits i MKB:n.

Fiskgjuse

Frågan om vindkraftsanläggningens påverkan på fiskgjuse har varit föremål för flera inventeringar och utredningar Bolaget har genom dessa inventeringar och utredningar erhållit en bra bild av verksamhetens påverkan på fiskgjusen och väl underbyggt slutsatsen att artens bevarandestatus inte kommer att påverkas negativt — varken lokalt, regionalt eller nationellt — vilket även utförligt redogjorts för i flera inlagor, se bl.a. kompletteringen till MPD den 10 september 2014, avsnitt 6.1, yttrandet till MPD den 18 maj 2015, avsnitt 1.1.2, samt det utvecklade överklagandet till mark- och miljödomstolen den 15 september 2016, avsnitt B2. Idag finns en relativt tät population av fiskgjuse i området kring Rödeneplatån, vilket gäller för flera områden i Västra Götaland. Under den senaste 10-årsperioden har det som mest funnits fem häckande par i området och ytterligare häckande par finns i anslutning till sjöarna Anten och Mjörn. Fiskgjusen har även en långsiktigt positiv populationsutveckling i Sverige. Arten bedöms därför ha en god bevarandestatus lokalt, regionalt och nationellt. Flera skyddsåtgärder och hänsynstaganden har gjorts av bolaget för att säkerhetsställa en fortsatt god bevarandestatus för fiskgjusen. Vindkraftsanläggningen har till exempel utformats så att inga vindkraftverk uppförs mellan fiskgjusarnas boplats och deras huvudsakliga födosöksområde. Området närmast boplatsen har dessutom undantagits från utbyggnad. Planering av vilka åtgärder som är adekvata och ska vidtas har skett utifrån de platsspecifika förhållandena.

De skyddsavstånd som rekommenderas av Sveriges Ornitologiska Förening och som hänvisas till i Naturvårdsverkets vindvalsrapport ska endast användas som utgångspunkt och det är kunskaperna om områdets särskilda förhållanden som ska ligga till grund för ställningstaganden kring hänsynsåtgärder. Enligt etablerad praxis ska artskyddsförordningens bestämmelser ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna vad gäller skydd av arter. Det innebär att domstolen med tillämpning av relevanta fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen har att bedöma hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten. Som RVAB redogör för i sitt utvecklade överklagande är syftet med artskyddsförordningen enligt samma praxis inte att skydda enskilda

individer av en art utan i första hand att bevara livsmiljöer samt vilda djur och växter. Det är också fullständigt klarlagt i praxis att uppförandet av en vindkraftsanläggning inte kan anses ske i syfte att döda eller skada fåglar. Artskyddsförordningens bestämmelser kan inte heller användas som grund för att bestämma om ett visst område ska exploateras eller avsättas för skydd av en viss art. Förordningens syfte är, återigen enligt etablerad praxis, att säkerhetsställa att artens bevarandestatus uppnås alternativt återställs. Det är därför inte förekomsten av fåglar i allmänhet eller risken för att enskilda individer förolyckas som i sig är avgörande för tillåtlighetsprövningen. Vad som har betydelse är istället om verksamheten innebär en negativ effekt på förutsättningarna att bibehålla eller återställa den gynnsamma bevarandestatusen för arten på lokal, regional eller nationell nivå. Som framförs ovan finns idag en livskraftig population av fiskgjuse både lokalt och regionalt och det finns inget som tyder på att arten inte skulle kunna fortleva i livskraftiga bestånd vid Rödeneplatån om vindkraftsanläggningen tillåts. Det kan självklart inte uteslutas att de berörda fiskgjusarna vid något tillfälle kan välja att söka föda i sjön Mjörn. På samma sätt går det inte utesluta att ett fiskgjusepar vid någon tidpunkt i framtiden skulle välja ett bo i en annan del av området. Att lägga ett sådant resonemang till grund för tillåtlighetsprövningen är emellertid inte förenligt med praxis. De individer av arten som riskerar att dödas eller störas till följd av en exploatering av området kan inte antas medföra någon beaktansvärd risk för påverkan på fiskgjusens bevarandestatus inom populationen i området och inte heller på arternas bevarandestatus regionalt.

RVAB delar inte Naturskyddsföreningens synpunkt att genomförda inventeringar behöver kompletteras. Bolaget har genomfört många och omfattande inventeringar av fiskgjusen i området. Eftersom det kan konstateras att vindkraftsanläggningen inte utgör ett hot mot arten så utgör de redovisade utredningarna gott och väl ett fullgott bedömningsunderlag för den ansöka verksamheten. Vid bedömningen av om verksamheten äventyrar fiskgjusens bevarandestatus i det lokala perspektivet är det också av betydelse att tillståndet för Lärkeskogens vindkraftsanläggning har upphört. Denna vindkraftsanläggning avsågs nämligen, liksom den nu aktuella

verksamheten, uppföras vid Rödeneplatån. Eventuella kumulativa effekter på det lokala fiskgjusebeståndet kan således numera uteslutas.

Övriga fåglar

Konsekvenserna för fågellivet i övrigt har generellt bedömts bli obetydliga till små. Att kumulativa effekter från Lärkeskogen uteblir talar ytterligare för denna bedömning. Frågan om påverkan på fågellivet har redogjorts för utförligt i målet. Bolaget hänvisar till följande inlagor och utredningar:

- MKB:n sid. 69-72 där bl.a. påverkan på fiskgjuse, berguv, nattskärra, storlom, smålom, tjäder och skogshöns beskrivs.
- Kompletteringen den 29 oktober 2013, avsnitt 7 samt bilagorna 8-10 där påverkan på storlom, nattskärra, fiskgjuse, pilgrimsfalk, berguv och skogshöns beskrivs ytterligare.
- Kompletteringen den 10 september 2014, avsnitt 6 och bilagorna 6 och 7 som beskriver kompletterande inventeringar av fiskgjuse och storlom under 2014.
- Yttrandet den 18 maj 2015, avsnitt 3.1 samt bilaga 3 därtill som innehåller ytterligare en bedömning av påverkan på fiskgjuse av vissa verksplaceringar.

Uppgiften om att ett havsörnspar häckade i Mjörnområdet 2016 saknar betydelse i målet. Havsörn har, trots flera fågelinventeringar i området, inte konstaterats häcka på Rödeneplatån och det finns heller inga konkreta indikationer på att arten är på väg att etablera sig som häckfågel. Därmed saknas det helt skäl att befara att vindkraftsanläggningen skulle äventyra havsörnens bevarandestatus.

Ljud

Anförda synpunkter beträffande ljudutbredning och hur buller beräknas och kontrolleras har bemötts utförligt i RVAB:s yttranden till MPD, se särskilt yttrandena den 10 september 2014, avsnitt 3, samt den 28 november 2014. Se även avsnitt 7.12 och 7.13 i MKB:n.

Mot bakgrund av att vindkraftsetableringen vid Lärkeskogen inte blir av har bolaget låtit utföra nya ljudutbredningsberäkningar. Dessa beräkningar visar att ljudnivåerna, vid en park bestående av 17 verk, med ett undantag inte kommer att överstiga 37 dB(A) vid någon bostadsbyggnad. Marginalen i förhållande till det föreskrivna villkoret, 40 dB(A), är alltså betydande. Vad gäller en byggnad, punkten 102 i beräkningarna (byggnad nummer 176 enligt husinventeringen), kan den ekvivalenta bullernivån i ett värsta fall uppgå till 41 dB(A). Dock finns möjlighet att nedbringa ljudnivån ytterligare vid den aktuella bostaden genom att anpassa effekten på berörda vindkraftverk. Bolaget har därtill träffat en överenskommelse med ägaren till fastigheten för att säkerhetsställa att den inte används som bostad om den ekvivalenta bullernivån skulle överskrida 40 dB(A), se bilaga 2a till kompletteringen den 29 oktober 2013. Någon risk för överskridande av villkoret föreligger alltså inte. Vid kompletterande bullerberäkningar har dessutom framkommit att det finns förutsättningar att innehålla bullervillkoret vid samtliga närliggande bostäder avseende de 16 vindkraftverk som bolaget vill ha tillstånd för.

De beräkningsmetoder som bolaget använt sig av är vedertagna enligt praxis för beräkning av vindkraftbuller. Mot bakgrund av detta finns det inte anledning att befara några verkliga ljudnivåer överstigande Naturvårdsverkets riktlinjer vid några bostäder till följd av vindkraftsanläggningen RVAB erinrar även om att Mark- och miljööverdomstolen har bekräftat att det enligt praxis gällande begränsningsvärdet 40 dB(A) är satt med hänsyn till sådana osäkerheter om störningseffekter som klagandena påtalar även i detta mål, se MÖD:s dom den 21 september 2016 i mål M 10647-15. Praxis är väl anpassad till de särskilda förhållanden som råder för vindkraftverk, till exempel att vindkraftverk ofta är placerade högt i landskapet. RVAB vill även betona att ökad luftfuktighet som förekommer vid dimma har minimal effekt på ljudutbredning.

MPD har gjort en korrekt bedömning vad gäller frågan om buller från verksamheten då det är visat att bolaget har förutsättningar att efterleva de föreskrivna bullervillkoren.

Bolaget har även låtit utföra nya beräkningar avseende lågfrekvent ljud. Beräkningarna visar att riktvärdena enligt FoHMFS 2014:13, som är vedertagna enligt praxis, kommer att innehållas i samtliga ljudkänsliga punkter. Mot bakgrund av detta är det osannolikt att konsekvenser kommer att uppstå på grund av lågfrekvent ljud, infraljud eller vibrationer.

Lokalisering

Beträffande lokalisering av verksamheten hänvisas till tillståndsansökan och MKB:n, avsnitt 2.

Klagandena har hänvisat till en kartläggning av tysta områden och menar att det skulle utgöra hinder för en etablering i området. Kartläggningen har genomförts av ÅF på uppdrag av Göteborgsregionens kommunalförbund och Länsstyrelsen i Västra Götaland och inte på något sätt är ett bindande ställningstagande från Alingsås kommun vilket däremot kommunens tillstyrkan är. Området är dessutom till stora delar utpekade som lämpligt för vindkraft i det tematiska tillägget till Alingsås kommuns översiktsplan.

I Vårgårda kommun finns ännu ingen vindbruksplan, men arbetet pågår med att ta fram en sådan. I översiktsplanen från 2006 anges att kommunen generellt ser positivt på etableringen av vindkraft. Vårgårda kommun har även tillstyrkt tillståndsansökan.

Landskapsbild

Vad gäller påverkan på landskapsbilden hänvisas till tillståndsansökan den 29 juni 2012 samt kapitel 7.6 i MKB:n. Miljöbalkens regler uppfyller kraven enligt den europeiska landskapskonventionen.

Friluftsliv

Vad gäller påverkan på friluftslivet, inklusive skyddsavstånd till badplatsen vid Kvarnsjön, hänvisar RVAB till bolagets yttrande den 18 maj 2015 samt kapitel 7.8 i MKB:n. Området kommer även fortsättningsvis att vara lättillgängligt för allmänheten och konsekvenserna — som främst kommer vara visuella — bedöms

bli måttliga eller små. Med hänsyn till landskapet är det främst på de platser där sikten inte skymms av skogen, d.v.s. vid sjöar, hyggen och öppna myrar i området, som enstaka vindkraftverk kommer att kunna dominera landskapsbilden lokalt men inte ur ett större perspektiv.

Naturmiljö

Beträffande påverkan på naturmiljön hänvisar RVAB främst till avsnitt 7.7 i MKB:n. RVAB vill även betona att bolaget självklart kommer följa de villkor som tillståndet förenas med.

Naturskyddsföreningen har anfört att våtmarksinventeringen saknar en undersökning av rödlistade eller skyddsvärda arter och att våtmarkerna därför ska undvikas att påverkas. Inventeringen utgör ett tillräckligt underlag mot bakgrund av den påverkan som kan förväntas. Av inventeringen framgår att endast ett skogskärr berörs och i ringa omfattning av den ansöka verksamheten. Vidare bedöms de övriga skyddade naturområdena som finns i landskapet kring verksamhetsområdet inte påverkas av etableringen.

Säkerhet

Vad gäller säkerhetsrisker hänvisas till avsnitt 7.16 i MKB:n.

Det har framförts kritik mot den animering av hinders belysning som finns tillgänglig på RVAB :s hemsida. Animeringen ger en god bild av hur vindkraftsanläggningen kommer att se ut i mörker och den ger en rättvisande bild.

Vad gäller maskindirektivet kan konstateras att direktiv inte är direkt tillämpliga i svensk rätt. Det kan dock noteras att det är Arbetsmiljöverket som har tillsyn över direktivets genomförande i svensk rätt och att direktivets regler riktar sig mot tillverkaren av vindkraftverket och inte den som söker tillstånd till miljöfarlig verksamhet.

Samråd

RVAB vidhåller att samråd har genomförts i enlighet med miljöbalkens krav, inklusive kallelse till samrådsmöten, dit särskilt berörda bjudits in per brev och övriga berörda genom annonsering, samt tillhandahållande av uppgifter. För en utförlig redogörelse av samrådsprocessen hänvisas till samrådsredogörelsen.

Naturskyddsföreningen har i bemötande anfört i huvudsak följande. Fiskgjusar har varit väl spridda över platån med bon inom de planerade vindkraftparkerna. Som mest har 5 par häckat inom området som uppenbarligen utgjort en bra biotop för fiskgjusarna. Det är vidare så att samma fiskgjusepar ibland växlat mellan flera alternativa bolägen olika häckningsår, något som ofta förekommer hos större rovfåglar.

Verk T1

Om placeringen är utanför strandskyddat område, så kommer verk T1 ändå att medföra buller och oönskad visuell upplevelse för de som utnyttjar Bergsjöområdet för friluftsliv och bad. Dessutom kommer verket oavsett att ingå i den serie verk som ligger inom den flygsektor som fiskgjusarna utnyttjar.

Verk T21 och A24

I sin överklagan vänder sig bolaget mot den argumentation som MPD för fram för att avslå lokaliseringen av Verk T21 som anses ligga inom det område fiskgjuserna regelbundet förväntas utnyttja. För verk A24 anförs att det är lokaliserat "alltför nära" boplatsen. Bolaget anför att de inventeringar och utredningar som genomförts ger en god bild av de fiskgjuserevire som berörs av verksamheten. Med detta som grund anses att vindkraftparken har givits en sådan utformning att inga verk finns mellan fiskgjusarnas boplats och deras huvudsakliga födosöksområde. Med detta som bakgrund anser bolaget, baserat på konsulten Enetjärn Naturs utlåtande, att MPD endast med stöd av rekommendationer om ett närmsta avstånd till bon av fiskgjuse felaktigt avslagit uppförande av dessa verk (A24). Av Naturvårdsverket angivna avstånd, rekommendation 1 km, (Vindvalstudien, Naturvårdsveket 2011, rapport 6467, och likaledes av SOF BirdLife rekommenderat) utnyttjas ofta som en tumregel, men utrymme finns naturligtvis för modifiering av denna schablon. För verk T21 har bolaget angivit en alternativ placering på ett längre avstånd från

fiskgjuseboet. Vidare anför bolaget att avslaget inte bara gäller dessa tre verk utan även T16 och T17 (underlag delvis Försvarmakten), vars avslag bolaget dock godtar och anser att det ger en extra riskreducering med utvidgad "skyddszon" i västlig riktning.

För närvarande häckar 2 par av fiskgjuse inom Rödeneplatån, ett i utkanten i nordväst och ett mer centralt inom det område där bolaget ska etablera sin vindkraftanläggning.

Det förstnämnda boet berör framförallt Lärkeskogens vindkraftsanläggning och för denna park har mark- och miljödomstolen i beslut 2016-08-29 (mål nr M 19-16) upphävt tillståndsbeslutet från MPD och avslagit ansökan från bolaget Eolus Vind AB, och senare har MÖD i beslut 2016-12-16 Mål nr M 7892-16 inte medgett prövningstillstånd varvid MMD domen står fast. Bolaget och dess konsult hävdar, baserat på några enskilda dagars studier, att fiskgjusarna från det nära centralt i etableringsområdet belägna boet vid födosök endast utnyttjar den korridor som uppstått åt nord och nordväst. Flygstudierna tyder delvis på detta, men visar också att flygningar förekommer inom platåområdet (anses av någon anledning icke representativa). Tidigare studier som företogs i anslutning till Lärkeskogsansökan, visar även de att flygning, och kanske t.o.m. näringssök, kan ske inom platåns sjöar. Dessutom har ornitologer från AOS observerat att fiskgjuse med bytesfisk flugit rakt österut (till okänt?? bo på andra sidan Säveåns dalgång). Kalkningarna i sjöarna på platån har resulterat i delvis goda fiskpopulationer och det förefaller därför rimligt att fiskgjusarna ibland utnyttjar dessa för näringssök.

Bolag och konsult anser att avslagen för verken T22 och A24 på grund av att de är för närbelägna (inom 1 km) är felaktiga då fler verk är lokaliserade på likartade avstånd. Detta avstånd är delvis kopplat till att fiskgjusen anses vara en medeltung rovfågel d.v.s. har lättare att manövrera och därför löper mindre risk att skadas via kollision än tunga fåglar (ex. örnar, där rekommenderat avstånd är >2 km). En fiskgjuse med en någorlunda tung bytesfisk kan dock iakttas manövrera betydligt svårare och i extremfallen nästan inte alls (följer mer eller mindre passivt med vinden då flyghöjden nåtts efter mycken möda) jämfört med en tung fågel utan byte.

Föreningen anser därför att den gräns om 1 km som används som tumregel i allmänhet kan vara för snäv för fiskgjuse, snarare än att ge ett rimligt säkerhetsavstånd, särskilt med tanke på att det finns fiskrika sjöar som utnyttjas inom platån. Detta resonemang äger också en viss giltighet då det gäller de flygga fiskgjuseungarnas lämnande av boet och inledningsvis uppehållande inom ett relativt närområde.

Beträffande den in- och utflygningskorridor som enligt konsultens studier enbart skulle utnyttjas, så bygger detta resonemang på studier vid ett fåtal tillfällen. Det finns som motvikt ett flertal observationer av lokala ornitologer av fiskgjusar från hela den sektor som anges i Fig. 2. Dessa observationer är spridda över hela häckningssäsongen och måste därför tillmätas vikt avseende vilka födosöksområden som totalt sett utnyttjas. Lyckas fiskgjusen med sitt fiske, så flyger den sedan direkt rakt mot boet oavsett var fångsten skett, den tar inga långa omvägar upp till Anten för att sedan flyga an boet genom korridoren. Antagligen kan det dessutom vara så att om fiskgjusen gjort en lyckad fångst så är det rimligt anta att den snarast återvänder mot detta fångstområde vilket innebär att även utflygning sker i sådana riktningar. Det som bolag och konsult anför kan vara riktigt med hänsyn till förhållanden som vind, siktbarhet och tidigare fångst etc., men är alltså baserat på ett alltför kortvarigt material sett till hela häckningssäsongen och leder följaktligen till en felaktig slutsats.

Flygmönster kan kanske variera under olika perioder, och innefatta hela den sektor som omfattar stora delar av södra Anten, norra Mjörn och till Nollhagaviken där fiskgjuse ofta observeras från fågeltornet, och vid fångst flyger rakt norrut. Under en period under våren, då ett flertal fiskarter leker, är även framförallt Brobackaviken mycket frekvent utnyttjad av både fiskgjusar och havsörnar.

Beträffande vad bolaget anför avseende fiskgjusens förekomst och bevarandestatus vill föreningen föra fram följande baserat på en mångårig kunskap om denna lokala population. Det är otvivelaktigt så att den nuvarande häckningspopulationen är avsevärt mindre än vad som förut var vanligt inom platån. Även inom regionen, t.ex. det västerut belägna Risveden, är häckningspopulationen för närvarande

mindre än förut. Den uppgång som eventuellt finns i nationell, och möjligen regional skala ses alltså inte inom området, utan tvärtom. Flera faktorer kan dock komma att påverka denna situation. En positiv utveckling kan möjligen ske genom att utfallet av flera häckningar inom regionen och området under senare år varit mycket goda. Ute i Mjörn finns minst två par, men de är sannolikt trängda av ett mycket påtagligt bad och båtliv och en expansion av populationen blir beroende av att det t.ex. finns utrymme inom Rödeneplatån (ett flertal boplatser finns) och det blir då sannolikt inom sydligare och mer centrala delar. En annan faktor som kan vara negativ för fiskgjusen är den etablering av havsörn, och möjligen kungsörn, som är på gång inom områdena, då det finns ett konkurrensförhållande (havsörn tog t.ex. under 2016 över ett fiskgjusebo men den häckningen gick om intet). En vindkraftetablering inom ett av fiskgjusens tidigare kärnområden kan alltså omöjliggöra en expansion som är viktig framförallt för artens lokala bevarandestatus.

En annan faktor som föreningen vill framhäva, men som bolaget inte alls berör är betydelsen av en eventuell etablering för den tynande tjäderstam som finns inom området. Denna har skadats av skogsbrukets framfart, men en vindkraftetablering kan slutligen mer eller mindre eliminera arten. Inte heller förekomst och beteende hos storlommen inom området kommenteras närmare. Här finns dock uppenbart en risk att denna skygga art kan påverkas negativt genom störning och buller och i värsta fall skulle flygande flockar som kanske provianterar i sjöarna (se konsultrapporter 2013 och 2014) kunna råka illa ut genom kollisioner.

Med hänsyn till ovanstående och med hänvisning till domen i mål nr M 19-16 anser föreningen att bolaget inte kunnat visa att etableringen av vindkraftspark Rödene kan ske utan risk för att fiskgjuse och andra fåglar kan komma till skada (vilket följaktligen aktualiserar förbud enligt Artskyddsförordningen 4 § 1,2 och 4).

Till stöd för sin talan har föreningen givit in kartor över fiskgjusebon och flygsektorer för fiskgjuse samt en lista över observationer av fiskgjusar i artportalen.

Kvarnbergets samfällighetsförening och O.H har i bemötanden anfört argumentation kring sammanfattningsvis följande.

- Anläggningens lokalisering inom ett ”tyst område”
- Kvarnsjöns Naturreservat
- Brister i samrådsförfarandet
- Värdeminskning på bostäder
- Påverkan på fågelsträck och bristande underlag med hänsyn till dessa
- Skyddet av fiskgjusen enligt artskyddsförordningen
- Mark- och miljödomstolens dom den 29 augusti 2016 i mål nr 19-16
- Fiskgjusens flygvägar och flygträning av ungar samt påverkan på fiskgjusen om de väljer att födosöka på annan plats än i Anten
- Fågelstreck över området
- Förekomst av berguv
- Fladdermöss
- Övriga fåglar
- Buller
- Energibehovet
- Landskapsbild
- Friluftsliv

Till stöd för sin talan har de bland annat gett in ett antal fotografier samt refererat till utdrag av domar från Mark- och miljööverdomstolen och mark- och miljödomstolen.

DOMSKÄL

Klagorätt

Enligt 16 kap. 12 § miljöbalken får överklagbara domar och beslut överklagas av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. I rättsfallen NJA 2004 s. 590 och NJA 2012 s. 921 har Högsta domstolen uttalat att rätten att överklaga ska tillkomma varje person som kan tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den verksamhet för vilken tillstånd söks, om risken för

skada eller olägenhet rör ett av rättsordningen skyddat intresse, och inte är enbart teoretisk eller helt obetydlig.

Vad gäller etablering av vindkraft har bl.a. avståndet mellan den klagandes bostad och den planerade etableringen betydelse vid bedömningen av om det föreligger rätt att överklaga. Generellt kan sägas att ju mer öppet och ju högre verken lokaliseras desto längre bort accepteras att en klagande bor. Domstolen finner mot denna bakgrund inte skäl att avvisa något överklagande från de närboende.

Enligt 16 kap. 13 § miljöbalken får domar och beslut enligt miljöbalken även överklagas av en ideell förening eller annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,
2. inte är vinstdrivande,
3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och
4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Naturskyddsföreningen bedöms uppfylla angivna kriterier och ska därmed tillerkännas klagorätt i målet.

Kvarnbergets Samfällighetsförening kan däremot inte sägas uppfylla dessa krav varför föreningens överklagande ska avvisas.

Prövning i sak

Mark- och miljödomstolen gör ingen annan bedömning än miljöprövningsdelegationen i fråga om buller, påverkan på landskapsbild, hindersbelysning, friluftsliv och energihushållningsaspekter m.m. Verksamheten i stort skulle alltså vara tillåtlig om man bortser från vindkraftverkens inverkan på fåglar (se nedan).

Verksamhetsutövaren har vid tillståndsprövning att visa att verksamheten kan bedrivas på ett miljömässigt godtagbart sätt i enlighet med enligt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, däribland att den plats som har valts för

verksamheten är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön, se 2 kap. 6 § miljöbalken. Bland annat gäller att områden ska användas för ändamål som de är mest lämpade för, med företräde för en från allmän synpunkt god hushållning. Även artskyddsförordningens (2007:845) bestämmelser är av vikt vid prövningen.

Fiskgjusen är skyddad enligt 4 § artskyddsförordningen samt finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet. Fiskgjusen är därför markerad med ”B” i bilagan till artskyddsförordningen. Skydden innebär att det är förbjudet att avsiktligt döda och på visst sätt skada eller störa fåglarna eller deras fortplantningsområden och viloplatser samt att arten har ett sådant unionsintresse att det ska föranleda att särskilda skydds- eller bevarandeområden utses.

Förordningen är att se som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken när det gäller skydd av arter (jfr t.ex. MÖD 2014:47 och 48).

Av de fågelinventeringar som bolaget låtit genomföra framgår att fiskgjuse häckar vid Gransjön, inom etableringsområdet, samt vid Hyggesjöarna, strax väster om etableringsområdet. Såväl inventeringarna, som uppgifter från lokala ornitologer, visar dessutom att det finns potentiella häckningsplatser och flera tidigare använda bon för fiskgjusen i och i närheten av etableringsområdet.

Av Vindvals och Naturvårdsverkets uppdaterade syntesrapport 2017 – *”Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss”* – framgår gällande fiskgjuse (s. 59) att en skyddszon på en km från boplatser samt fri passage från bo till aktuella fiskevatten rekommenderas vid etablering av vindkraft. Vidare bör flygkorridorer utan vindkraftverk mellan boplatser och fiskevatten inom fem km från bon vara en km breda.

Nämnda rekommendationer i syntesrapporten synes främst vara tillämpliga i okomplexa fall såsom när fiskgjusarna har ett enda födosöksställe, t.ex. havet, och boet ligger någon eller några kilometer från kusten. I förevarande fall visar bolagets utredning, med observationer endast ett fåtal dagar, inte att fiskgjusarna från boet

vid Gransjön enbart, eller ens i allt väsentligt, födosöker i sjön Anten. Uppgifter från Naturskyddsföreningen i målet, vilka uppgifter kommer från lokala ornitologer, ger vid handen att fiskgjusarna också födosöker i Ålandasjön och Mjörn och i olika sjöar runtom på Rödeneplatån och därifrån återvänder utan omväg till sitt bo. Detta innebär att fiskgjusarna i inte försumbar utsträckning använder andra flygvägar inom etableringsområdet för vindkraftparken än den flygkorridor som miljöprövningsdelegationen har undantagit från vindkraftverk.

Även bolagets egna utredning visar för övrigt att nämnda flygkorridor inte enbart används. I Enetjärns Natur AB:s observationer 2013 och 2014 har fiskgjuse flugit i helt andra delar av vindkraftparken än i flygkorridoren. Bolaget har uppgett att flygningen 2014 inte är representativ för att den gjordes på grund av observatörens närvaro. Domstolen anser dock att iakttagelserna ger stöd för att flygningar av olika anledningar kan förekomma lite varstans på platån. Detta gäller även de östliga delarna av etableringsområdet där sjöar förekommer. I det sammanhanget kan nämnas att både Naturskyddsföreningen och bolaget uppgett att ornitologer observerat fiskgjuse som flugit ut från etableringsområdet i östlig riktning.

Rödeneplatån har hyst boplatser för fiskgjuse under i vart fall flera decennier och upp till fem fiskgjusepar har häckat på platån samtidigt. Enligt Naturskyddsföreningen finns det även anledning att tro att fiskgjusebeståndet är på uppgång i området då reproduktionen har varit lyckad under senare år och platån utgör en lämplig boplat.

Tillståndsprövning av vindkraft avser en verksamhet som ska finnas och bedrivas på platsen under lång tid framöver vilket innebär att prövningen av aspekter rörande förbuden i 4 § artskyddsförordningen inte kan begränsas till förhållanden som gäller för den tidpunkt då underlaget till tillståndsprövningen tas fram. Ett område som inte har nyttjats av en skyddad art under flera år kan från en häckningssäsong till nästa komma att hysa boplatser eller bli födosöksområde på nytt om området har rätt grundförutsättningar för det.

Mot bakgrund av den utredning som finns i målet finner domstolen att det tilltänkta etableringsområdet har goda och långsiktiga förutsättningar för att hysa häckande fiskgjuse och det även på andra boplatser än de som nu är aktiva. Sammantaget föreligger det en klar risk för att vindkraftparken - där det bl.a. finns ett aktivt fiskgjusebo nästan mitt etableringsområdet och sjöar där föda kan sökas i så gott som alla riktningar - kommer att negativt påverka bevarandestatusen på lokal nivå av fiskgjuse.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att bolaget inte har visat att den valda platsen uppfyller de krav som ställs i 2 kap. 6 § miljöbalken. Bolagets åtagande att i samråd med tillsynsmyndigheten försöka styra eventuella tillkommande fiskgjusehäckningar till lämpliga platser, genom att placera boplatzformar, anses inte utgöra en skyddsåtgärd som kan kompensera val av olämpligt etableringsområde. Med anledning av det ska miljöprövningsdelegationens beslut upphävas och bolagets tillståndsansökan avslås.

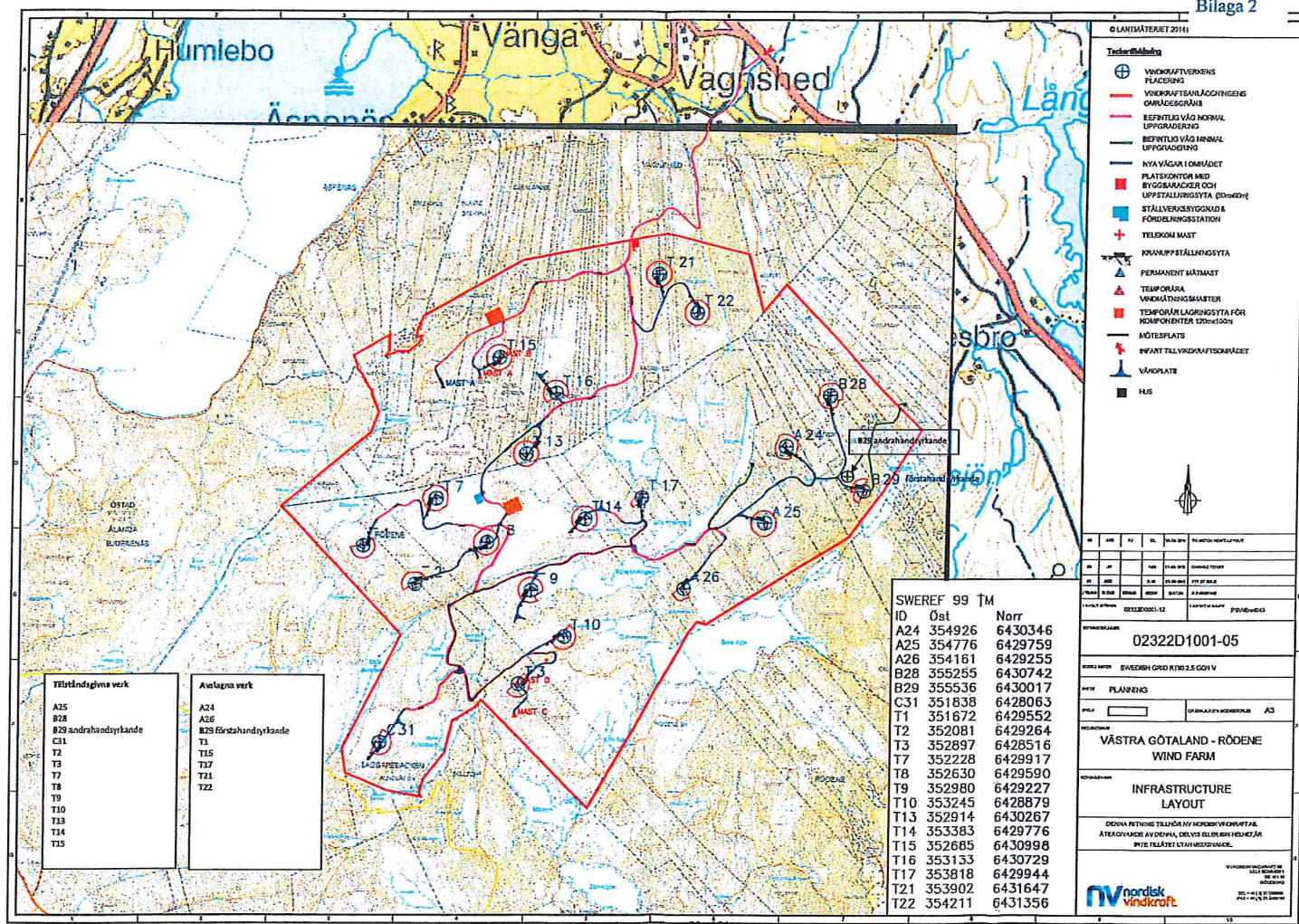
HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 21 juli 2017.

Stefan Mattsson

Jolanta Green

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Stefan Mattsson, ordförande, och tekniska rådet Jolanta Green samt de särskilda ledamöterna Stefan Andersson och Hans Wennerholm. Föredragande har varit beredningsjuristen Ylva Johansson.

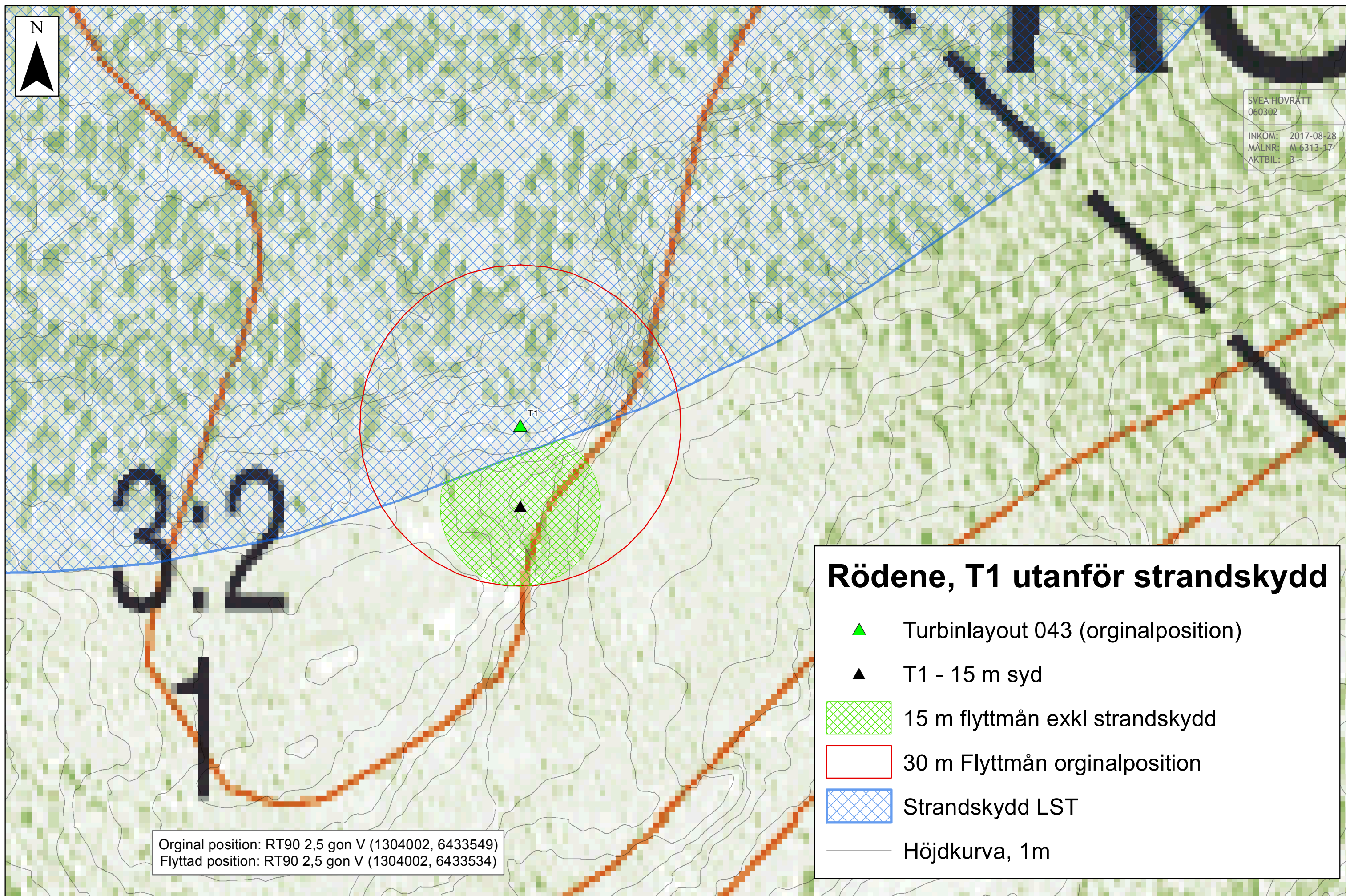

Tjäderspelplatser vid Rödene

Utredningsområde

Skyddszon 500 m
Tjäderspelplats

0 5 10 20 30 40 Meter